

**SZUVERENITÁSVÉDELMI
HIVATAL**

ELEMZÉS

Az Ökotárs tevékenységének hatása a magyar szuverenitásra

2024. december 16.

ÖSSZEFOGLALÓ

A Szuverenitásvédelmi Hivatal (a továbbiakban: Hivatal) elemzést készített az Ökotárs Alapítvány küldetéséről és szerepéről. Az elemzés elkészítésének oka, hogy a Hivatal eddigi jelentéseiben rendre felmerül az Ökotárs mint több vizsgált szervezet partnere és Magyarország szuverenitását érintő események résztvevője, alakítója. A Hivatal kutatómunkájának eredményeként kibontakozó kép szerint az Ökotárs tagja az amerikai befolyásszerző és politikai nyomásgyakorló civil hálózatnak, amely az Európai Unió egyes tagállamainak közéletében elfoglalt szerepén túl beszivárgott és kulcsfontosságú pozíciókat szerzett a szövetség civilforrás-elosztásában, az erről születő stratégiai döntések meghozatalában. A jelenséget az Ökotárs Alapítvány megalakulásától napjainkig mutatjuk be.

A Hivatal az elemzésében a következő főbb megállapításokat teszi:

1. A Magyarországon 1994-ben bejegyzett Ökotárs Alapítvány eredete 1991-ig nyúlik vissza. A kezdetben közvetlen amerikai irányítás alatt álló szervezetet azért hozták létre, hogy az amerikai politikai befolyásszerző és nyomásgyakorló hálózat tagjaként a környezetvédelem terén Magyarországon átvegye a külföldi pénzek elosztását és a hálózatépítő feladatokat az Autonómia Alapítványtól.
2. Az Autonómia Alapítvány volt az amerikai hálózatépítés magyarországi pilotprojektje. Az Autonómia létrejöttének a Soros Alapítvány 1984 óta zajló előkészítő tevékenysége alapozott meg (a szektort alakító szereplőknek juttatott amerikai ösztöndíjakkal, valamint az Autonómia fő fókuszává váló, romákat segítő civil kezdeményezések finanszírozásával). A rendszerváltozás után – a szabályozás hiányát kihasználva – az amerikai magánalapítványok és a velük együttműködő amerikai kormányzati nonprofit szervezetek, mint például a German Marshall Fund of the United States (GMF), még közvetlenül támogatták az Autonómiát. Az alapítvány segítségével tették elfogadottá a civil szerveződések amerikai modelljét, és vezették be a befolyásukat garantáló finanszírozási modellt a civil szektorban.
3. Mire az Ökotárs 1994-ben átvette a pénzelosztási és hálózatépítési feladatokat, már kiépült egy kelet- és közép-európai hálózati központ, az Environmental Partnership Association (EPA). Ennek tagja az Ökotárs is, az alapítvány forrásainak jelentős része ezen keresztül érkezett. Az EPA támogatási programja Magyarországon 1992-ben indult, és az Autonómia Alapítvány önálló projektjeként működött. A magyarországi hálózat kettős finanszírozására az amerikai adótörvények miatt volt szükség. A hálózatot fenntartó amerikai magánalapítványoknak tilos a politikai tevékenységek közvetlen támogatása, amennyiben meg akarják őrizni adómentességüket. Ezért egy nemzetközi hálózati csomó-

ponton, az EPA-n folytatják keresztül a pénzüket, hogy távol tartsák magukat a közvetlen nyomásgyakorlást folytató szervezetektől. A kezdetben négy, majd hat országos szervezet konzorciumaként működő EPA-n keresztül ráadásul a befolyásszerzési tevékenységet finanszírozó szereplők az egész térségben koordinálhatják ténykedésüket. Az EPA a finanszírozás továbbosztásán túl közvetlenül is vitt projekteket: a kilencvenes években olyan tudományos-politikai kutatóintézeteket finanszírozott, amelyek a politikai nyomásgyakorló hálózat tagjainak segítettek megfogalmazni helyi és országos politikai célokat.

4. A Kelet- és Közép-Európában létrehozott, az Ökotársat is magában foglaló politikai nyomásgyakorló hálózat felépítésében és működésében is hasonlít ahhoz a környezetvédelmi lobbirendszerhez, amelyet 2014-ben az Egyesült Államok szenátusának környezetvédelmi és közműipari vizsgálóbizottsága tárt fel. A szenátusi vizsgálat megállapította, hogy a fosszilis energiahordozók tengerentúli használatának korlátozásáért kampányoló szélsőbaloldali civilek politikai aktivizmusba átcsapó érdekérvényesítő tevékenységükkel a valóságban nem a környezetet védik, hanem üzletemberek egy szűk körének érdekeit képviselik. Az aktivistahálózat tagjait az amerikai liberális politikai és pénzügyi elithez köthető magánalapítványok jól meghatározott köre tartja el. A milliárdosok vagyonuk egy részéből magánalapítványaikon keresztül pénzelik a civilek hálózatát, akik a támogatásért cserébe a finanszírozók megrendelésére politikai lobbitevékenységet folytatnak, és a pénzemberek érdekeinek megfelelő közpolitikai ajánlásokat tesznek, ezekkel próbálnak befolyást gyakorolni az amerikai választásokra, a törvényhozásra, valamint a közvéleményre. Ezek az aktivista szervezetek végső soron tehát a pénzosztók érdekeinek megfelelő politikai tevékenységet végeznek civil álruhában, azt a látszatot keltve, hogy a közösség érdekében, függetlenül működnek.
5. A Clinton Foundationön keresztül az amerikai Demokrata Párt befolyásos vezetőit, azaz az USA volt elnökét és feleségét, továbbá Soros Györgyöt, illetve a norvég kormányt felölő együttműködés következményeként a Norvég Civil Támogatási Alap (NCTA) pénzeinek magyarországi elosztását az Ökotárs Alapítvány és konzorciumi partnerei nyerték el úgy, hogy az első ciklusban az államközi szerződés szabályait megszegve kijátszották a magyar kormányt, a második ciklusban pedig kizárták az alapkezelői feladatokra jelentkező többi pályázót, így az Ökotárs valódi verseny nélkül kapta meg a megbízást. A Magyarország számára hátrányos lépésekben az Európai Unió kijelölt felelős intézménye összejátszott az amerikai hálózathoz tartozó magyar szervezetekkel és a norvég féllel.
6. Az Ökotárs és konzorciumi partnerei az NCTA alapkezelőiként számos, a közpénzek kezelésére és elosztására vonatkozó jogszabályt megszegtek, nem gondoskodtak az összeférhetetlenség kiküszöböléséről, a lebonyolítás átláthatóságáról, a költséghatékonyság,

az elszámoltathatóság és az egyenlő jogok érvényesüléséről. A pályázatok értékelési és döntéshozatali mechanizmusát úgy alakították, hogy a számukra fontos pályázó szervezetek utólagos átpontozással akkor is támogatást kapjanak, ha az értékelők első körben gyengének ítélték meg a projektötletüket, és kevés pontot adtak nekik. Az értékelési és döntéshozatali folyamatban szerepet kaptak a Soros György fémjelezte Open Society Foundations (OSF, korábban Open Society Institute – OSI) vezető munkatársai és más, az amerikai politikai nyomásgyakorló hálózathoz kötődő személyek.

7. Az NCTA körül kialakult konfliktusok miatt az amerikai Demokrata Párt vezető politikusai, köztük az USA hivatalban lévő elnöke, Barack Obama, illetve Soros György OSF szervezetének munkatársai megfélemlítő és nyomásgyakorló lépésekkel igyekeztek beavatkozni a magyar kormánnyal szemben. Obama a Clinton Foundation rendezvényén azzal támadta a magyar kormányt, hogy üldözi a vele nem egyetértő civileket, akár politikai gyilkosságok megrendelésére is képes. Az OSF munkatársai pedig 2012-ben rasszizmus vádjával léptek fel Magyarország oslói nagykövetével szemben, aki az ügyben a magyar érdekeket képviselte.
8. A norvég kormány a mintegy kilenc évig tartó folyamat, államközi egyeztetések és nemzetközi konfliktusok során mindvégig ragaszkodott az amerikai befolyásszerző és politikai nyomásgyakorló hálózat tagjaihoz, azoknak az NCTA elosztásában játszott szerepéhez, dacára a neki bemutatott, visszaélésekről és súlyos szabálytalanságokról szóló bizonyítékoknak. Ezzel nem pusztán a két állam közötti szerződést szegte meg, amivel végül megfosztotta a magyar társadalmat a neki járó forrásoktól, hanem bűnrészességet vállalt azzal, hogy átengedte az ügyben érintett intézményeket az USA kormányszervei által irányított hálózati tagoknak, hogy operációs céljaikra felhasználják az NCTA forrásait. Ezáltal a norvég kormányt egyértelmű felelősség terheli azért, hogy az általa nyújtott támogatásokat a magyar belpolitikába való beavatkozásra használhatták fel az NCTA kedvezményezett szervezetei. Az ügyben kialakuló konfliktus felelősségét pedig a norvég fél a magyar kormányra és a tények feltárásában közreműködő kormányzati és állami intézményekre próbálta hárítani.
9. A magyar kormánynak az NCTA ügyében tett szuverenitásvédelmi lépései és az azokból kialakuló konfliktusok, mindebben az amerikai és a norvég fél szélsőséges megnyilvánulásai rávilágítottak arra, hogy az USA kormánya befolyásszerző tevékenysége során tudatos lépéseket tett az Európai Unió civilforrás-elosztásának megszállására, az európai pénzek feletti kontroll megszerzésére, amihez a Kelet- és Közép-Európában az 1980-as évek közepétől általa kialakított civil hálózat kulcsszereplőit, köztük az Ökotárs Alapítványt használta fel. Ez a törekvés szintlépéssel kecsegtetett az európai befolyásszerzésben, ami nem pusztán az EU döntéshozatalába való operációs jellegű beszivárgást jelentette, ha-

nem azt is, hogy siker esetén az általuk irányított civil hálózatot az EU költségvetéséből tudják finanszírozni.

10. 2017 tehát nemcsak az NCTA második ciklusának lezárását, hanem egy új szintet, az Európai Bizottság által kezelt civil források elosztási mechanizmusa megszállásának a kezdeti lépéseit is jelentette. Ekkor indultak el az intenzív tárgyalások Soros György és munkatársai, valamint az EU vezetői között. Lobbitevékenységük révén olyan befolyásra tettek szert, amellyel a Norvég Alapnál nagyságrendekkel nagyobb összegek elnyerése és szétosztása vált lehetővé.
11. A Norvég Alapnál kipróbált finanszírozási módszert immár magasabb szinten, egy új stratégiát alkalmazva elérték, hogy nemzetállami ellenőrzés nélkül, szabadon, határokon átívelően jussanak forrásokhoz. 2017-től lobbitevékenységükkel és folyamatos jelenlétükkel beszivárogtak az Európai Unió legmagasabb döntéshozó szervébe, az Európai Bizottságba. Két utólag egyértelműen azonosítható céljuk volt: egyenesen a hálózat igényei mentén kialakított, a tagállami szuverenitást és ellenállást megkerülő forráselosztási rendszer kieroszakolása és az úgynevezett jogállamisági jelentések felhasználása az amerikai nyomásgyakorló szervezetek érdekeivel politikailag és társadalmilag is ütköző tagállamokkal szemben.
12. A hálózat belső igényeire szabott, az Európai Bizottság által koordinált Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek (Citizens, Equality, Rights and Values – CERV) program 2021-től lehetőséget teremtett az amerikai érdekcsoportoknak, hogy az Európai Bizottság megszállásán keresztül belső, uniós forrásokat juttassanak a politikai nyomásgyakorló szervezeteknek Magyarországon és Európa-szerte. A hálózat tagjai személyi összefonódásaik, kapcsolati hálójuk és agresszív beavatkozási stratégiájuk által formális és informális módon is kontroll alatt tartják a források elosztásával kapcsolatos teljes döntéshozatali láncolatot. Így alakult ki az a szövetségi szintű szuverenitási anomália, hogy európai uniós közpénzekből a bizottságon keresztül fizetik ki az amerikai befolyásszerző gépezet növekedési és fenntartási költségeit.
13. A Szuverenitásvédelmi Hivatal felhívja a magyar állami szervek figyelmét arra, hogy az Ökotárs Alapítvány és vele együtt az egész régiót lefedő hálózati struktúra jelenléte és működése súlyos szuverenitási kockázatot jelent Magyarország számára.

1. FEJEZET

AMERIKAI TERÜLETFOGLALÁS A MAGYARORSZÁGI HARMADIK SZEKTORBAN

Az alapítvány szerkezete és érdekei tükröződnek abban, ahogyan kurátorait és tisztviselőit kiválasztja. Ezek a személyi döntések szimbolizálják az előrelátást, hogy – legalábbis hosszú távon – korlátozódhat abbéli szabadságunk, hogy nyíltan a baloldali értékek és célok mellé álljunk, hogy olyan kutatásokat támogassunk, amelyek megmutatják, az egyes országokban kik és hogyan tartják kezükben a hatalmat és a vagyont, milyen társadalmi változásokat eredményez például egy nemzetközi nagyvállalat betelepülése vagy a USAID külföldi támogatási programjai.

John Farrell, a Ford Foundation programigazgatója (1973)¹

A Rockefeller Brothers Fund belép Magyarországra

- 1.1. Az Amerikai Egyesült Államok már 1989-ben elkezdte a területfoglalást a kelet- és közép-európai civil szektorban. A hálózatépítés nyíltan, nyugat-európai közvetítőkön keresztül zajlott: a rendszerváltozás utáni Magyarország egyik első nonprofit szervezetének létrehozásával például egy svájci alapítványt bíztak meg, tevékenységének felügyeletét pedig egy holland civil szervezet korábbi vezetőjére hagyták. Mindez az 1980-as évek eleje óta érvényben lévő hivatalos amerikai külpolitikai stratégiával összhangban és néhány jelentős politikai-pénzügyi befolyással rendelkező egyesült államokbeli család finanszírozásával történt. A civil hálózatok fejlesztésében rejlő lobbipotenciálra – vagy ahogy a German Marshall Fund of the United States értékelte a helyzetet: „a terület 1989-es felrobbanására”² – a Rockefeller Fund elnöke hívta fel a figyelmet. „Ahogy a kelet-európaiak haladnak a piactudomány felé, egyre inkább keresik a helyüket a nyugati típusú civil társadalomban. [...] Minden nagyobb [egyesült államokbeli] alapítványi programnak kellene legyen nemzetközi dimenziója”³ – adta ki az utasítást Peter Goldmark az amerikai alapítványi modellt megalkotó John D. Rockefeller születésének 150. évfordulóján a Kykuitban rendezett konferencián.

1 John Farrell: „The Interplay Between the Foundation and the Grantee”. Report 010152, Ford Foundation archives. Az Office for Latin America and the Caribbean (OLAC) társadalomtudományi konferenciáján tartott előadás szövege, 1973. december 7. Idézi: Inderjeet Parmar: „The »Big 3« Foundations and American Global Power”, *American Journal of Economics and Sociology*, 74. évfolyam, 4. szám, 2015. szeptember, 700. oldal

2 Nina Vucenik: „USAID’s Approach to NGO Funding in Slovakia and Hungary”. In: *A Captured Moment in Time: IWM Junior Visiting Fellows Conferences*, Vol. 10. Szerkesztette: Adrienne Rubeli és Nina Vucenik. Bécs, 2000

3 Kathleen Teltsch: „U.S. Foundations Urged to Assist Third World”. *The New York Times*, 1989. október 30., 23. oldal

zett ünnepségen. A tíz legnagyobb amerikai magánalapítvány akkoriban mintegy 25 milliárd dollár felett rendelkezett, amiből mindössze 100 millió dollárt költött el külföldön. A legnagyobb adományozók a Ford, a Rockefeller és a Kellogg család magánalapítványai, valamint a Carnegie Corporation voltak. Nem véletlen, hogy – a Magyarországon már 1984-től aktív Soros Alapítvány mellett – éppen ezek a szervezetek bukkantak fel először a rendszerváltozás idején a hazai civil szektorban.

- 1.2. Az Autonómia Alapítvány kuratóriuma 1990. június 25-én tartotta alakuló ülését,⁴ de a szervezet működéséről már napokkal korábban értesítették a nyilvánosságot. Az országos és regionális napilapokban folytatott „informatív”, „tényeket közlő” médiakampany⁵ visszatérő üzenete: az Autonómiát két amerikai magánalapítvány – a Rockefeller Brothers Fund (RBF) és a Ford Foundation (FF) – segítségével hozták létre.⁶ A közalapítványként bejegyzett szervezetet 1990. április 28-án vették nyilvántartásba a Fővárosi Törvényszéken.⁷ Alapítója a svájci bejegyzésű International Foundation for Development Alternatives (IFDA) alapítvány volt, amelynek képviselőjében Bíró András járt el. Az első sajtóhírek Bíró jelölték meg a szervezet elnökeként is. A sajtóbeszámolók azt állították, hogy a kezdeményezést – amelynek Bíró volt a „szülőatyja”⁸ – az amerikai mecénások egyenként 150 000 dollárral támogatták,⁹ de „más európai és amerikai alapítványok is érdeklődést mutatnak az Autonómia céljai iránt”.¹⁰ A valóságban az IFDA már 1989-ben megbízást kapott az amerikaiaktól, hogy „tervezze meg és készítse elő”¹¹ egy alapítvány létrehozását Magyarországon. „[A]z alapítvány célja, hogy hiteleket, vissza nem térítendő támogatásokat és technikai segítséget nyújtson az újjáéledő magyarországi civil szervezeteknek.”¹² A feladatra az IFDA 17 500 dollárt kapott a Rockefeller Brothers Fundtól.

4 Jelentés az 1990 június 1 – december 31 közötti időszakról. Forrás: <http://autonomia.hu/hu/evesjelentes/jelentes-az-1990-junius-1-december-31-kozotti-idoszakrol/>

5 Jelentés az 1990 június 1 – december 31 közötti időszakról

6 Cím nélküli hír a Pesti Hírlap Közélet rovatában, 1. évfolyam 58. szám, 1990. június 22., 3. oldal; (név nélkül), „Megkezdte működését az Autonómia Alapítvány”. Új Dunántúli Napló, 1. évfolyam 79. szám, 1990. június 22., 5. oldal; (név nélkül), „Autonómia Alapítvány”. Népszabadság, 48. évfolyam 146. szám, 1990. június 23., 4. oldal

7 Ügyszám: 0100/Pk.62485/1990. Az alapítvány 1999. március 25-én vált közhasznúvá. Bár a szervezet angol nyelvű neve nincs bejegyezve, az alapítványt támogató külföldi szervezetek pénzügyi beszámolóiban rendre (Hungarian) Foundation for Self-Reliance néven jelenik meg.

8 Szabó Irene: „A szegénységnek egy arca van”. Népszava, 118. évfolyam, 206. szám, 1990. szeptember 3., 7. oldal. Lásd még Bíró beszámolóját a Népszabadságnak adott interjújában: „Bennem 1989-re érett meg, hogy szervezni kellene kisközösségi terepeket, ahol a gyakorlatban próbálhatjuk tanulni a mindennapok demokráciáját. Az ötlet megtetszett az amerikaiaknak, én kidolgoztam a projekteket és létrehoztuk az Autonómia Alapítványt.” Forrás: Bossányi Katalin: „Valaki engem fejleszteni akar? Beszélgetés Bíró Andrással – kalandos életéről”. Népszabadság, 50. évfolyam 109. szám, 1992. május 9., 19. oldal

9 Szakonyi Péter: „Gyutacspénz Fordéktól”. Kurír – reggeli kiadás, 1. évfolyam 6. szám, 1990. július 7., 7. oldal

10 (név nélkül), „Szegénység, környezetvédelem, kisebbségek”. Kelet-Magyarország, 47. évfolyam 170. szám, 1990. július 21., 2. oldal

11 Rockefeller Brothers Fund: Annual Report 1989, 55. oldal

12 RBF: Annual Report 1989, 55. oldal. Az 1976-ban alapított International Foundation for Development Alternatives elnöke, Marc Nerfin 1990. január 15-ei keltezésű levelében bízta meg Bíró Andrást, az alapítvány munkatársát, hogy Közép- és Kelet-Európában – így Magyarországon is – képviselje az alapítványt, amelynek szándéka, hogy a térségre kiterjessze tevékenységét. (Lásd Fővárosi Bíróság dokumentumai, iktatószám: 62485)

A pénzt végül csak 1990-ben utalták át az IFDA-nak,¹³ amelyet az, a jelek szerint, szinte maradéktalanul továbbutalt az Autonómiának. Az Autonómia 1990. évi jelentésében ugyanis az áll, hogy összesen 167 000 dollárt kapott az RBF-től – ebből fizették be az alapítvány 5000 dolláros alaptőkéjét és egyenlítették ki Bíró András bérének egy részét.¹⁴ A Ford Foundation kezdetben beharangozott 150 000 dolláros támogatásából az Autonómia 1990. évi jelentése szerint végül 100 000 dollár érkezett meg.¹⁵

- 1.3. Az amerikai magánalapítványok magyarországi hálózatszervező és -finanszírozó tevékenységét, illetve az ezen keresztül érvényesített gazdasági és politikai befolyását magától értetődőnek vették a civil szektort alakító szereplők, akik közül sokan korábban a Soros Alapítvány támogatásával részesültek amerikai továbbképzésben. „Köztudott, hogy az USA külföldre irányuló fejlesztési programjainak nagy része magánalapítványok (Ford, Rockefeller stb.) nevéhez fűződik, és hasonló tendencia kezd kibontakozni Nyugat-Európában is” – írta Marschall Miklós még 1991 elején.¹⁶ „Az Autonómia Alapítvány létrejött is a Ford és a Rockefeller Alapítvány támogatásának köszönhető. Úgy tűnik, Magyarországon az amerikai civil társadalom példája az, amelyik az »alapítvány-társadalom«-ban kezd megfogalmazódni, annál is inkább, mert akik ehhez itt értenek, azokat többnyire az Egyesült Államokban képezték” – kommentálta a jelenséget Bíró András.¹⁷ Az Autonómia Alapítvány első, kilenctagú kuratóriumába Havas Gábor és Juhász Pál személyében két SZDSZ-es országgyűlési képviselőt is beválasztottak.¹⁸ A kuratórium elnöke az alapító ülés előtt megjelent újságcikkek állításával ellentétben – a tagok egyhangú döntése alapján – Ferge Zsuzsa lett, akit a szervezet első beszámolójához csatolt életrajza „a magyar szociálpolitika idős hölgyeként”, „az ELTE nemzetközileg elismert tanszékvezető tanáraként” jellemez.¹⁹ Az alapítvány ügyvezető igazgatójának Bíró Andrást nevezték ki.

13 Rockefeller Brothers Fund: *Annual Report 1990*, 69. oldal. A beszámoló szerint az RBF 150 000 dollárral támogatta az Autonómia Alapítvány indulását és kezdeti működését. (Lásd: Rockefeller Brothers Fund: *Annual Report 1990*, 29. oldal)

14 *Jelentés az 1990 június 1 – december 31 közötti időszakról*. A jelentés részletesen, táblázatban fejt ki az alapítvány Bíró Andrással szemben 1990 végén fennálló bértartozását.

15 Ford Foundation: *1990 Annual Report*, 57. és 81. oldal. „The Autonomy Foundation in Hungary was granted \$100,000 to assist its efforts on behalf of the nation's minorities, particularly the gypsies.”

16 Marschall Miklós: „Elképzelések az alapítványi szövetség nemzetközi tevékenységéről”. *Esély*, 1991/1., 110. oldal

17 Lévai Katalin: „A civil társadalom felé – Interjú Bíró Andrással”. *Esély*, 1991/1., 105. oldal

18 Az amerikaiak által kiépített és finanszírozott civil hálózat, valamint az MSZP és az SZDSZ közötti természetes szövetséget bizonyítja az is, hogy az Autonómia kuratóriumának második, Ferge Zsuzsát váltó elnöke 1997. szeptember 30-ától egészen 2002-es államtitkári kinevezéséig Göncz Kinga volt. Göncz az Autonómia Alapítványban betöltött tisztsége mellett 2001–2002-ben a Soros-féle Nyílt Társadalom Alapítvány kuratóriumának elnökhelyettese, 1998 és 2003 között a Soros György alapította Közép-európai Egyetem előadója, valamint 1994-től 2002-ig a Partners Hungary Alapítvány ügyvezető igazgatója volt. A Partners Hungary a Partners for Democratic Change International regionális hálózatában végezte tevékenységét, a USAID közvetett támogatásával és irányítása alatt; a szervezet készítette elő és bonyolította le a magyarországi Phare-LIEN program pályázatait.

19 *Jelentés az 1990 június 1 – december 31 közötti időszakról*

Bíró András, a hálózatépítő „világpolgár”

- 1.4. Bíró András vélhetőleg az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) első főigazgatója, Maurice Strong révén tett szert a magyarországi hálózatépítéshez szükséges nemzetközi kapcsolataira. Bíró 1975-ben Strong kommunikációs főtanácsadója volt az UNEP nairobi irodájában. Strongról egy amerikai hírlap azt írta: a világ „a környezetvédelmi mozgalom keresztapjaként” ismerte meg, hozzátéve, hogy a magát szocialistának valló kanadai üzletember évtizedeken át magas rangú pozíciókat töltött be az ENSZ-ben, az 1960-as évek eleje óta *„ott állt minden ENSZ-főtitkár háta mögött. Anélkül, hogy valaha is választott tisztséget viselt volna, benne volt a keze a világ legfontosabb bürokratáinak kinevezésében, mind az ENSZ-ben, mind a Világbankban. [...] Maurice Strong története mindenekelőtt azt mutatja be, hogy az ENSZ – a maga bürokratikus titoktartási kultúrájával, diplomáciai mentességével és globális befolyásával – hogyan teszi lehetővé egy szűk, a szervezet működését behatóan ismerő kör számára, hogy manipulálja a működését”*.²⁰ Bíró a kanadai üzletemberen keresztül ismerhette meg későbbi megbízóját, a svájci International Foundation for Development Alternatives ügyvezetőjeként eljáró Marc Nerfint is, aki Strong kabinetfőnöke volt az ENSZ-ben az 1972-es stockholmi Egyesült Nemzetek konferenciája az emberi környezetről nevű első globális környezetvédelmi konferencia előkészítése idején. Az esemény főelőadója Maurice Strong volt, és ő szervezte a témában másodszor, 1992-ben Rio de Janeioban megrendezett ENSZ-konferenciát is.

Szigorúan ellenőrzött autonómia

- 1.5. A Rockefeller Brothers Fund magyarországi befektetéseinek fontosságát jól szemlélteti, hogy 1991 októberében az amerikai magánalapítvány kezelői, a Rockefeller család tagjai Budapestre látogattak, hogy személyesen tájékozódjanak az Autonómia helyzetéről, majd megtekintették az alapítvány mintaprojektjét Dorogon.²¹ 1990-ben az Autonómia kapta a legtöbb pénzt az RBF által támogatott magyarországi szervezetek közül; nagyobb összegben részesült, mint a többi kedvezményezett együttvéve.²² Az RBF 1991. évi beszámolójában kiemelik a magyar alapítvány sikerét, a támogatását pedig annak ellenére folytatták, hogy a térségben ideiglenesen befagyasztották a forrásokat.²³

20 Claudia Rosett – George Russell: „At the United Nations, the Curious Career of Maurice Strong”. *Fox News*, 2007. február 8. Forrás: <https://www.foxnews.com/story/at-the-united-nations-the-curious-career-of-maurice-strong>

21 RBF: *Annual Report 1991*, 7. oldal. Lásd még: „A nagy tisztelettel várt és köszöntött vendégeik élén David Rockefeller Jr. állt. Eljött Dorogra Steven C. Rockefeller, middletoni egyetemi tanár, Barbara B. Rockefeller történelemprofesszor, Richard G. Rockefeller fizikus, Rodman G. Rockefeller és Sascha Rockefeller farmer is. A küldöttség tagjai között volt Colin G. Campbell, a Rockefeller-alapítvány elnöke, és Nancy N. Campbell, az alapítvány tanácsadója.” Forrás: Cs. Nagy Lajos: „Szeretnénk partnerek maradni!”. *Komárom-Esztergom Megyei 24 Óra*, 2. évfolyam 236. szám, 1991. október 16., 1–2. oldal

22 RBF: *Annual Report 1990, The Fiftieth Year*, 28–29., 69. oldal

23 RBF: *Annual Report 1991*, 25. oldal. „The Fund paused to take stock of the significant changes that continue to occur in that region

Az Autonómiával egy Magyarországon addig ismeretlen alapítványi modellt honosítottak meg, és már a működés első évében kiterjesztették befolyásukat a szektor jelentős részére. Az eredetileg kinyilvánított szándékuknál azonban így is szűkebb támogatási portfóliót alakítottak ki: a Fővárosi Bíróság bejegyzése szerint az alapítvány célkitűzése „a civil társadalom önszerveződésének fejlesztése” volt,²⁴ az Autonómia azonban már működése első évében elsősorban a környezetvédelmi és roma programok támogatására fókuszált. Főképp azért, mert a Soros Alapítvány is utóbbi területen végezte a legintenzívebben a maga civilhálózat-finanszírozását, amit az is jelez, hogy Soros 1994-ben már 7,4 millió forinttal segítette az Autonómia Alapítvány tevékenységét.²⁵

- 1.6. Az Autonómia első, 1990 nyarán közzétett pályázati felhívása szerint az alapítvány a civil társadalom válságterületein tevékenykedő egyesületeknek kínált anyagi segítséget. *„Vállalkozásuk [...] nem adományokat, hanem hiteleket, még hozzá kedvező kamatozású hiteleket nyújt a már aktivizálódó csoportoknak. [...] De nem csupán pénzt, hitelt vagy éppen banki kezességet adnak. Olyan szociális munkásokat is képeznek, akik szaktanácsaikkal képesek segíteni a vállalkozások beindítását.”*²⁶ A „bejegyzett vagy alakuló”,²⁷ „országhatáron kívül és belül”²⁸ tevékenykedő civil szerveződéseknek kínált mikrohitelkkel, valamint a mellé kínált tudástranszferrel már a szerveződés kezdeti fázisában képesek voltak befolyásuk alá vonni a szektort. *„Az alapítvány kuratóriuma előnyben kívánja részesíteni az arra leginkább rászorulókat, mindenek előtt az elszorvasztott településeken ott, ahol az identitászarvak a leginkább érezhetőek, az állampolgári tudat a leghiányosabb, a társadalom peremére szorítottság a legfájóbb.”*²⁹ A Pesti Hírlapban megjelent közlemény szerint a szervezet célja *„az elszegényedés elleni küzdelem, a környezetvédelem támogatása, valamint a határainkon belül élő vallási és etnikai kisebbségek jogainak védelme”*.³⁰ Alapítói szerint az Autonómia egyedülálló a magyar alapítványok között abban, hogy *„alapelve [...] a teljes külső és belső nyilvánosság. A kezdeményezés tagjainak és az egész társadalomnak joga van tudni, mire költik a támogatást, hogyan gazdálkodnak vele”*.³¹
- 1.7. Az amerikai finanszírozók, úgy tűnik, nem bíztak a magyarországi nyilvánosság visszatartó erejében, ezért megfigyelőként egy nyugat-európai szakembert, Willem Wellinget dele-

---

and to assess its own program strategies designed to find the best ways of contributing to the region's environmental recovery and renewal.”

24 Fővárosi Bíróság 8. PK 62. 485/1. számú végzése

25 *Soros évkönyv 1994*, 77. oldal. A támogatás célja: „Cigány szervezetek jövedelemgeneráló tevékenységének támogatása, valamint roma földalap létrehozását előkészítő tanulmány elkészítésére”.

26 Szakonyi Péter: „Gyutacspénz Fordéktól”

27 (név nélkül), „Megkezdte működését az Autonómia Alapítvány”

28 „Mit tervez az Autonómia kuratóriuma?”. *Észak-Magyarország*, 46. évfolyam 164. szám, 1990. július 14., 6. oldal

29 (név nélkül), „Megkezdte működését az Autonómia Alapítvány”

30 (cím nélkül), *Pesti Hírlap*, 1. évfolyam 58. szám, 1990. június 22., 3. oldal

31 Szakonyi Péter: „Gyutacspénz Fordéktól”

gálták az alapítvány kuratóriumába, hogy az első években felügyelje a működését. Welling a hatvanas években a UNESCO felsőoktatási részlegét vezette, majd 1968 és 1988 között egy holland magánalapítvány, a hágai székhelyű Bernard van Leer Foundation ügyvezető igazgatója volt;³² Budapestre az amerikai magánalapítvány konzultánsaként érkezett a Rockefeller Brothers Fund megbízásából.³³ Az RBF az egyik vezető képviselőjét, William Moodyt az Autonómia kuratóriumának alakuló ülésére is elküldte.³⁴ Moody 1968-ban csatlakozott az RBF-hez, és a nyolcvanas évek eleje óta koordinálta az amerikai magánalapítvány kelet- és közép-európai jelenlétének kiépítését.³⁵ A Rockefeller családban ebben az időben zárult le egy generációváltás, amely szemléletváltozással is járt. 1983-ban elindult egy kelet- és közép-európai hálózatépítő program, a One World, amelynek költségvetése az első évben 200 ezer dollár volt. A Moody által vezetett, Lengyelországra, Magyarországra és Csehszlovákiára kiterjedő program büdzséje 1986-ra elérte az 1 millió dollárt,³⁶ a kilencvenes évek első felében pedig a 2,4 millió dollárt is meghaladta.³⁷ A program – az ENSZ emberi környezetről szóló 1972-es konferenciáján Maurice Strong által megfogalmazott kitűzésekkel összhangban – végső soron alkalmassá akarta tenni a civil szervezeteket arra, hogy befolyásolhassák az egyes országokban zajló politikai folyamatokat.

Az Environmental Partnership Association, a hálózat térségi központja

- 1.8. William Moody a German Marshall Fund of the United States közép- és kelet-európai programvezetőjével, Marianne Ginsburggel együttműködve³⁸ dolgozta ki a kelet- és közép-európai nonprofit hálózat támogatási struktúráját. A GMF felügyeletével elindították a U.S.-European Environmental Partnership for Central and Eastern Europe nevű projektet, amelyhez a Rockefeller Brothers Fund az első évben 450 000 dollárral járult hozzá,³⁹ s a támogatói között már a kezdetektől ott volt a Charles Stewart Mott Foundation is.⁴⁰ *„A nyugati alapítványok elküldték tisztségviselőiket a [kelet- és közép-európai] térségbe, hogy beszéljenek az újonnan megválasztott politikai vezetőkkel, és vegyék fel a kapcsolatot*

32 Willem Welling kelet- és közép-európai tevékenységének első nyoma 1970-ből való, amikor egy bukaresti napilap beszámolója szerint a Bernard van Leer Foundation képviselőjeként „magára vállalta egy iskola vagy óvoda újjáépítését országunk [értsd: Románia] egyik helységében”. Forrás: (név nélkül), „Külföldi segítség”. *Előre*, 24. évfolyam 7050. szám, 1970. július 8., 4. oldal

33 Wellinget az Autonómia kuratóriumában végzett tevékenységéért az MSZP–SZDSZ-kormány 1997 februárjában Pro Cultura Hungariae díjjal tüntette ki. Erről bővebben: Sándor Anna: „Alapítvány a cigányokért”. *Népszabadság*, 55. évfolyam 74. szám, 1997. március 29., 3. oldal

34 *Jelentés az 1990 június 1 – december 31 közötti időszakról*

35 Moody minderről részletesen beszámol szakmai önéletrajzi könyvében: William S. Moody: *Staying the Course – Reflections on 40 Years of Grantmaking at the Rockefeller Brothers Fund*. Alliance Publishing Trust, London, 2014

36 William S. Moody: *Staying the Course*, 130. oldal

37 William S. Moody: *Staying the Course*, 163. oldal

38 William S. Moody: *Staying the Course*, 166. oldal

39 RBF: *Annual Report 1991*, 35. oldal

40 A projekt neve idővel változott, és a kilencvenes évek közepén Environmental Partnership for Central Europe-ra rövidült. A legtöbb amerikai magánalapítvány pénzügyi jelentéseiben ezen a néven található.

azoknak a frissen alakult csoportoknak a képviselőivel, amelyek készek hallatni hangjukat a közpolitikában, aktív szerepet játszanának az új civil társadalom építésében, és keresik a módját, hogy a gyakran informális szerveződéseiket önfenntartó NGO-kká alakítsák. [...] A nyugati alapítványok arra az eredményre jutottak, hogy a régió környezeti romlásának megfékezésében nyújtott segítségük – bár önmagában is fontos – ígéretes útja lehet a közép-európai demokrácia és civil társadalom építésének” – írták egy, a GMF rendelkezésre készült tanulmányban.⁴¹ Ginsburg állítása szerint a projektre 1994-ig több mint 450 millió dollárt fordított mintegy hatvan észak-amerikai és európai alapítvány,⁴² köztük a United States Agency for International Development (USAID), amely egészen az ezredfordulóig finanszírozta a partnerséget.⁴³ A projekt égisze alatt jött létre 1991-ben az Environmental Partnership Association, amelynek feladata az lett, hogy helyi környezetvédelmi civil szervezeteknek továbbítsa az amerikai magánalapítványoktól érkező forrásokat. Az EPA működésének fontos feltétele volt, hogy közvetlenül ne végezzen politikai tevékenységet, mert akkor a Rockefeller, a Mott vagy a Ford magánalapítványtól – valamint a hozzájuk később csatlakozó más, 501(c)(3)-as szervezetként⁴⁴ bejegyzett amerikai magánalapítványoktól, mint amilyen a Foundation for Deep Ecology, a Mertz Gilmore Foundation, a The Atlantic Philanthropies és a Trust for Mutual Understanding – az Egyesült Államok szövetségi adószabályai szerint nem kaphat támogatást. Ezt a feladatot az EPA által továbbfinanszírozott helyi civil szervezeteknek kellett végrehajtaniuk. A One World program másik lába – amelyre az RBF öt év alatt mintegy 6 millió dollárt fordított – „hat független politikai elemzőközpont” létrehozása volt a térségben,⁴⁵ amelyek segíthetnek az EPA-n keresztül támogatott nonprofit szervezeteknek politikai céljaik megfogalmazásában.

- 1.9. Az EPA önmagát független NGO-k konzorciumaként határozza meg, jelenleg hat közép- és kelet-európai országban (Magyarországon, Szlovákiában, Csehországban, Lengyelországban, Romániában és Bulgáriában) vannak tagszervezetei, amelyek főként, de egyáltalán nem kizárólagosan a környezetvédelem területén támogatnak projekteket a saját országukban. Az EPA-tagok tevékenységének kimondott célja, hogy „a politikai-társadalmi átalakulás időszakában segítséget nyújtssanak [...] a környezeti problémák megoldásában”. Ezek a tagszervezetek arra is alkalmasak, hogy a célországokban működtetett politikai nyomásgyakorló szervezeteket finanszírozzon és irányítani tudják.

41 Robert Tolles – Andreas Beckmann: *Environmental Partnership for Central Europe 1991–2000 – A Decade of Nurturing the Grassroots*, 11. oldal. Staré Místo, 2000

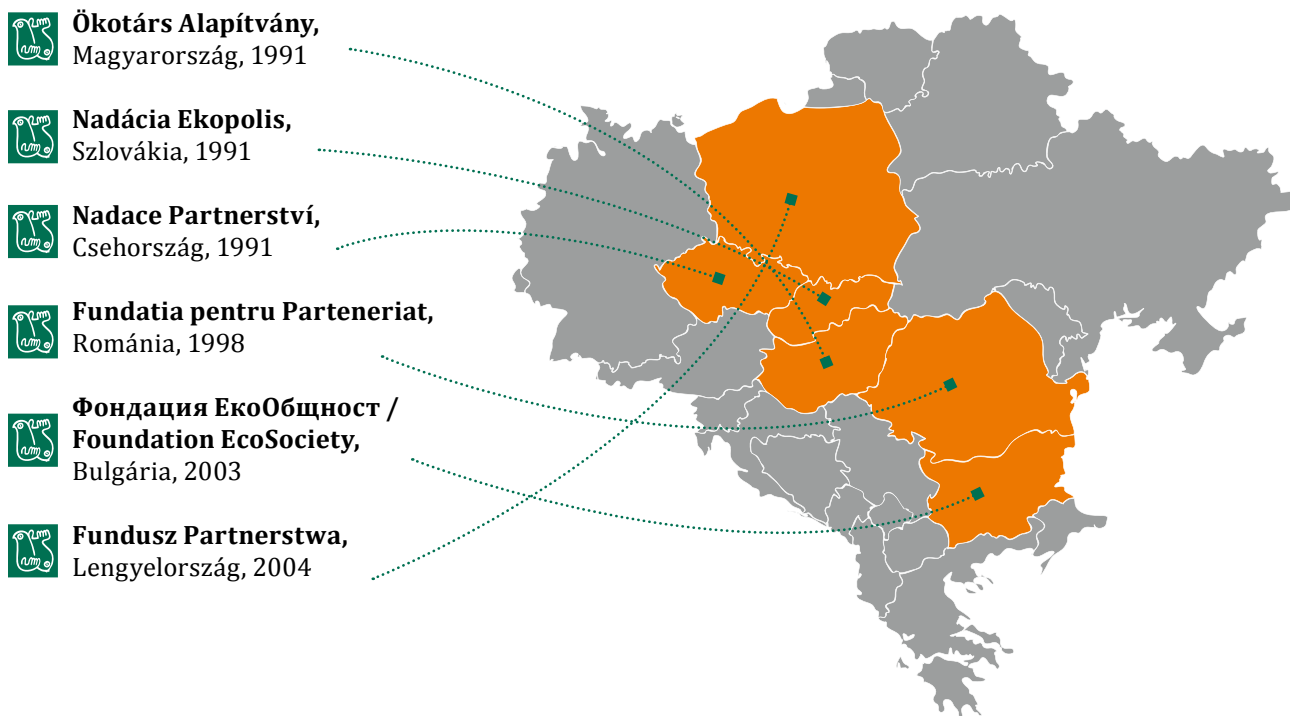
42 Marianne Ginsburg: „The Power of Partnership”. *Alliance*, 9. évfolyam 2. szám, 2004. június, 28. oldal

43 A USAID budapesti irodája hivatalosan 1999 szeptemberében zárt be, de az amerikai szervezet regionális központjában ezt követően is dolgozott egy magyarországi kapcsolattartó. A csehországi és a lengyelországi irodát már korábban bezárták, miután a két országos szervezet a USAID megítélése szerint „leéretté szolgált”. Erről lásd bővebben: Nina Vucenik: *USAID's Approach to NGO Funding in Slovakia and Hungary*, 2–3. oldal

44 Az 501(c)(3)-as adóalanyok szövetségi és állami társaságiadó-mentességet (valamint gyakran állami áfamentességet, illetve ingatlanadó-mentességet) élvező karitatív nonprofit társasági formák, ilyenek például a magánalapítványok.

45 William S. Moody: *Staying the Course*, 165. oldal

Az Environmental Partnership Association tagjai

1.10. Az EPA látszólag „a kormányzattól független környezetvédelmi szervezeteket, egyesületeket, klubokat, illetve alapítványokat” látott el tanácsokkal és forrásokkal, támogatta „e szervezetek fejlődését, tagságuk bővítését, hatékonyabb működésük érdekében tagjainak képzésével szervezési, kommunikációs és adminisztratív képességeik növelését”. Valójában az első időkben felmérték, hogy mely szereplők alkalmasak és hajlandók együttműködni az amerikai hálózattal, később pedig a finanszírozási csatornák kisajátításával irányításuk alá vonták őket. A zöldtéma választását érthetővé teszi, hogy a környezetvédelem már másfél évtizeddel korábban divatossá vált a fejlett világban. 1991-ben már mind a helyi média, mind a közép-európai közéleti szereplők sokat foglalkoztak vele, megjelentek nagy nemzetközi zöldszervezetek, és gombamód szaporodtak a helyi civil kezdeményezések, de – az amerikai hálózatépítők helyzetértékelése szerint – „a térség országaiban nagyrészt idegen volt a társadalmi problémák megoldása érdekében tevékenykedő civil önkéntes nonprofit szektor koncepciója. [...] A nonprofit szektor megfelelő szankcionálásának jogi kerete nem létezett, nem volt infrastruktúra, kevés volt a képzett vezető, hiányzott a nyugati típusú pénzügyi és irányítási eljárások gyakorlati ismerete, és nem volt finanszírozás az ilyen szervezetek számára”.⁴⁶ A környezetvédelmi szabályozással való manipuláció a gazdasági térnyerés, befolyásszerzés egyik fontos eszközévé vált.

Az Ökotárs alapítása

- 1.11. Az Ökotárs 1994-ben vált önálló jogi személlyé, de Partnership Program néven, a German Marshall Fund közvetlen irányítása alatt, az EPA tagjaként már 1991 óta működött Magyarországon. Az EPA magyarországi támogatási programja 1992 januárjában indult. Az 1992–93-as és az 1993–94-es pénzügyi évben (a pénzügyi elszámolási évek július 1-jétől a következő év június 30-áig tartanak) **a projekt az Autonómia Alapítvány önálló programjaként működött.** 1994. július 1-jével kapta meg a program vezetését az Ökotárs Alapítvány, amely mindenben jogutódja a Partnership Programnak. Az Ökotárs beszámolója szerint *„az Autonómia Alapítvány vezetése a Partnership Program magyarországi és amerikai irányítóival közösen úgy látta, hogy az 1994–95-ös év az, amikor a program a saját lábára állhat”.* Ekkor jegyezték be a Fővárosi Cégbíróságon az Ökotárs Alapítványt.
- 1.12. Az Ökotárs Alapítvány egy külföldi érdekeket képviselő, jelentős külföldi források felett rendelkező politikai nyomásgyakorló szervezet, amelyet azért hoztak létre és finanszíroznak ma is külföldi szereplők, hogy a közreműködésével irányítsák és támogassák magyarországi hálózatuk tagjait. Az Ökotárs – bár saját projekteket is működtet – fő tevékenysége (az előképűl szolgáló Autonómiához hasonlóan) más szervezetek támogatása. 2023-ban a csaknem 1 milliárd forintos bevételéből 800 millió forintot adott tovább 123 projektre. Ebből 68 projekt osztozott csaknem 790 millió forinton, nem volt ritka a 20-30 millió forintos támogatási összeg sem. Az Ökotárs által 2023-ban finanszírozott szervezetek között megtalálunk számos olyan civilt, amely aktívan politizál, illetve a támogatott projektek között is számos választáshoz kötődő téma szerepel. Az Ökotárs által adott támogatások nagyobb része már nem kapcsolódik a környezetvédelemhez, hanem kimondottan civil aktivista mozgalmi hálózat építését szolgálja, meghatározott ideológiai célok mentén.
- 1.13. Az Ökotárs bevételeinek döntő hányadát a külföldi finanszírozás adja, a támogatói között megtaláljuk az amerikai befolyásszerzési és politikai nyomásgyakorló hálózat magán-alapítványi és kormányzati tagjait is. A szervezetről elmondható, hogy külföldi finanszírozás nélkül nem lenne képes ellátni az alapításkor vállalt feladatát: a pénzosztást.
- 1.14. Az Ökotárs nemzetközi lobbitevékenységet is folytat, az Európai Unió átláthatósági nyilvántartásának 2015. október 10. óta bejegyzett tagja,⁴⁷ azóta részt vett több uniós konzultáción⁴⁸ – az előző években kevésbé átlátható módon. Az alapítvány tagja több

47 Lásd: https://transparency-register.europa.eu/searchregister-or-update/organisation-detail_en?id=685660618446-49

48 Pl.: „Safeguarding media freedom in the EU – new rules”, „Legislation for plants produced by certain new genomic techniques”, „Single market – proposal for a legislative initiative on cross-border activities of associations”, „EU action against abusive litigation (SLAPP) targeting journalists and rights defenders”

nemzetközi nyomásgyakorló és pénzosztó konzorciumnak: a 2012-ben létrehozott, jelenleg 23 szervezetet számláló European Community Organizing Networknek,⁴⁹ a 2005 óta létező, ma már több mint 100 NGO-t tömörítő European Civic Forumnak (amelynek Móra Veronika a társelnöke),⁵⁰ valamint a mindössze hattagú – de az Ökotárs alapítása körüli időkben annál fontosabb szerepet játszó – Environmental Partnership Associationnek.⁵¹

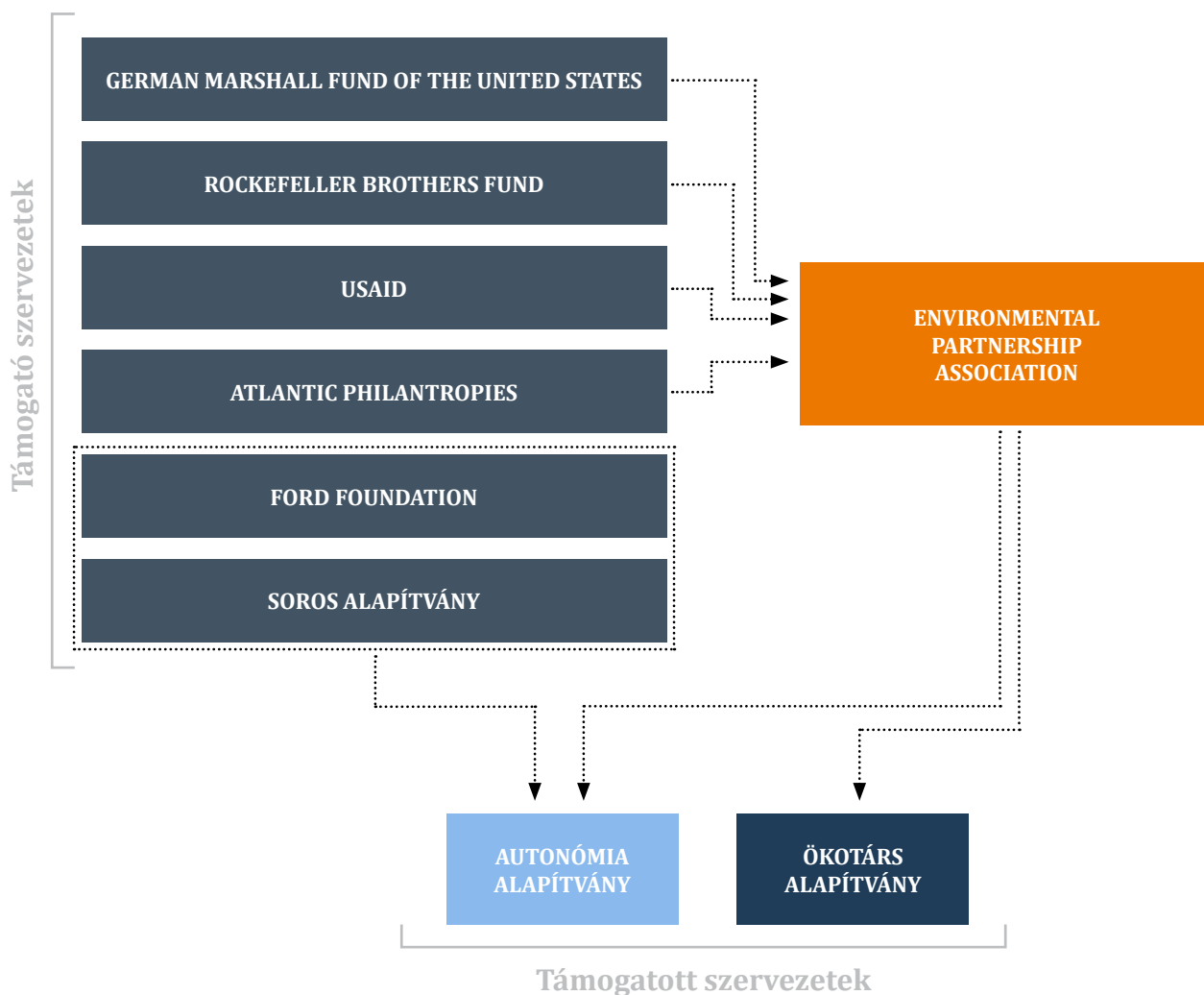
Megújított függés: az Ökotárs terjeszkedése

- 1.15. Joe Szakos, az Ökotárs egyik alapítója az amerikai finanszírozási stratégiáról azt nyilatkozta: *„ami a nagy amerikai alapítványokat illeti, az a filozófiájuk, hogy »a gyereket csak egy-két éves koráig kell pátyolgatni«. Ez azt jelenti, hogy a civil szervezeteknek is csak rövid, egy-két évre szóló támogatásokat kell adni. Ma még adnak a kelet-európaiaknak, de lehet, hogy holnap már mások kapják ezeket az összegeket. Ezért a kis szervezeteknek ki kell dolgozniuk a túlélési stratégiájukat.”*
- 1.16. Ezzel az állítással szemben a valóság az, hogy az amerikai magánalapítványok és a velük együttműködő GMF egészen a 2000-es évek elejéig fenntartották nemcsak a hálózati aktorok (így az Ökotárs) közvetlen finanszírozását, de az EPA hálózata feletti irányítást is. Koordinációs irodákat működtettek a kelet- és közép-európai országokban, így Magyarországon is, ahonnan felügyelték a hálózati elosztók tevékenységét, folyamatosan tanácsal látták el őket, és irányítani tudták a támogatási programjaik fókuszát, összehangolva az általuk működtetett agytrösztökével.
- 1.17. 2000-re az amerikai hálózatépítő aktorok létrehozták a CEE Trustot, amely már a kelet- és közép-európai országok új szabályaival összhangban folytatta hálózatfinanszírozási tevékenységét a térségben. A 2000-es évek elejétől az uniós csatlakozásig főként ezen keresztül áramlott a pénz az Ökotárshoz, amely a korábbi hálózatépítő tevékenysége révén alkalmassá vált arra is, hogy az uniós csatlakozást megelőző felkészítő időszakban a Phare-támogatások egy része felett is diszponáljon. Ekkor már zökkenőmentesen működött a Joe Szakos által meghonosított finanszírozási és irányítási stratégia.

49 Lásd: <https://organizeeurope.org>

50 Lásd: <https://civic-forum.eu>

51 Lásd: <https://www.environmentalpartnership.org>

Kicsoda Joseph Szakos?

- 1.18. Joe Szakos 1954-ben született a Pennsylvania állambeli Greensburgben, apai ágon magyar felmenői vannak. Tanulmányait a Pennsylvania állambeli Washington & Jefferson College-ban kezdte (politikatudományból és szociológiából BA fokozatot szerzett 1976-ban), majd a University of Chicagóhoz tartozó School of Social Service Administrationön folytatta (MA fokozatot szerzett 1979-ben). Alapító tagja a Kentuckians for the Commonwealth nevű közösségsszervező és politikai nyomásgyakorló szervezetnek, 1982 és 1993 között igazgatója volt. 1993-ban Magyarországra jött, egy évet Nagykövácsiban töltött, ahol „független polgári szerveződések segítségét célzó programot” indított, az Ökotárs társalapítója volt. Tartózkodását a magyarországi Soros Alapítvány 5000 dollárral

támogatta.⁵² Szakos 1994-ben tért vissza az Egyesült Államokba; megalapította és 2017-ig vezette a Virginia Organizing nevű – névleg független, valójában a Demokrata Pártnak kampányoló – NGO-t,⁵³ ahol ez idő alatt több magyarországi civil szervezet vezetője kapott továbbképzést. Felesége, Kristin Szakos a Demokrata Párt tagja, 2007-től regionális koordinátorként vett részt Barack Obama választási kampányában, majd 2009-ben a párt jelöltjeként indult a Virginia állambeli Charlottesville városi tanácsi képviselői posztjáért, a tisztséget 2010-től 2017-ig töltötte be.⁵⁴ Joe Szakos Virginia államban bejegyzett demokrata párti lobbista.⁵⁵ Kollégája, Chuck Hirt a National Democratic Institute for International Affairs megbízásából 1996 óta Szlovákiában végzi a helyi és regionális politikai nyomásgyakorló hálózatépítést a National Endowment for Democracy (NED) és a USAID finanszírozásával.⁵⁶ Hirt 2010 óta rendszeresen megfordul Magyarországon, legtöbbször Szakos társaságában.⁵⁷

52 *Soros évkönyv 1993*, Community Organizing Project néven az V/8. fejezetben „Egyéb” kategória alatt. Soros Alapítvány, Budapest, 1993

53 Erről bővebben: Pam Fessler: „Community Organizers Seek Unity, Leverage”. *National Public Radio*, 2009. január 12., Forrás: <https://www.npr.org/2009/01/12/99048688/community-organizers-seek-unity-leverage>, valamint a szervezet honlapján: <https://virginia-organizing.org/joe-szakos>

54 Erről bővebben: Mike Madden: „Party like it’s 2008!”. *Salon.com*, 2010. január 28. Forrás: https://www.salon.com/2010/01/28/sotu_watching_party/; Kristin Szakos: „Szakos Endorsed by Virginia NOW PAC”, blogbejegyzés, 2009. október 5. Forrás: <http://kristinforcouncil.blogspot.com>; (név nélkül), „Kristin Szakos”, *Cvillepedia*. Forrás: https://www.cvillepedia.org/Kristin_Szakos

55 Erről lásd a *Virginia Public Access Project* adatbázisát: <https://www.vpap.org/lobbying/lobbyist/93894-joe-szakos/>

56 Aaron Azelton, et al.: *Community Organizing in Slovakia 1993–1999: Report of a Program Evaluation*. The National Democratic Institute for International Affairs, 2000. március, 15–16. oldal. Forrás: https://www.ndi.org/sites/default/files/974_sk_commorg.pdf

57 Balogh Flóra: „Nyári egyetemi vita a közösségszervezésről”. *Parola*, 2011/4. szám, 12. oldal; Peták Péter, et al.: „Közösségszervezés hazai pályán: közösségi munka kisebbségben, a társadalom periferiáján élőkkel”. *Civil Szemle*, 11. évfolyam 2. szám (2014. július), 105–128. oldal; (név nélkül), „Amerikai közösségszervezők jártak Pécsen”, blogbejegyzés, 2023. április 21. Forrás: <https://www.emberseg.hu/2023/04/amerikai-kozossegszervezok-jartak-pecsen>

2. FEJEZET

NORVÉG CIVIL TÁMOGATÁSI ALAP: BELÉPŐ AZ EURÓPAI UNIÓ CIVIL FINANSZÍROZÁSI RENDSZERÉBE

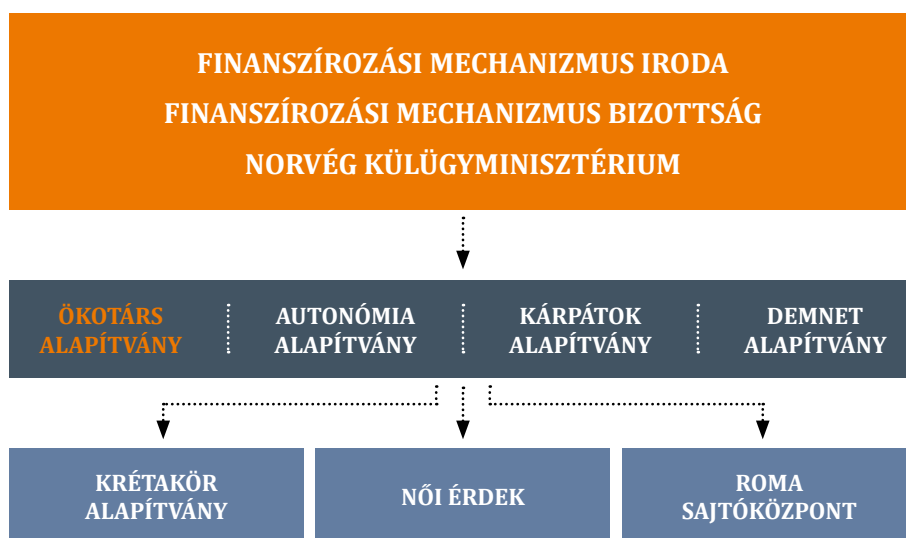
Félúton az új stratégia felé

2.1. Az Európai Unió bővítése során a posztkommunista országok csatlakozásával az amerikai befolyásszerző és nyomásgyakorló civil hálózat számára egyszerre keletkeztek kihívások és lehetőségek. Egyrészt azzal kellett szembenézniük, hogy a civil szféra finanszírozásában új potenciális támogató jelenik meg az EU képviselőjében, így jelentős konkurencia érkezik a civil területre, amely enyhítheti a finanszírozott szervezetek amerikai hálózattól való függését. Másrészt viszont az amerikai hálózat helyzeti előnye, amely az 1980-as évek közepén kezdődő hálózatépítésből és finanszírozásból ered, lehetőséget teremthet számukra, hogy az EU-s civil finanszírozás kulcsszereplőivé tegyék a legmegbízhatóbb hálózati tagjaikat. Ezzel egyúttal elérhetik, hogy az EU civilforrás-elosztásának stratégiáját és lebonyolítását is a befolyásuk, ellenőrzésük alá vonják. Mindez az USA európai érdekérvényesítési gyakorlatában új, magasabb szintet jelenthet, hiszen így az EU a saját költségvetéséből finanszírozza az amerikai érdekek szerint tevékenykedő politikai nyomásgyakorló hálózatot. A Hivatal munkatársainak elemzése ennek a folyamatnak az eseményeit tárja fel, amelynek első lépéseit ebben és a következő fejezetben mutatjuk be.

A nemzeti kormány kikerülésének pilotprojektje

2.2. Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának évében, 2004-ben indult el az Európai Gazdasági Térség (EGT) és a Norvég Finanszírozási Mechanizmus (NFM) közös támogatási projektje, amely az EGT esetében a nem EU-tag Izland, Liechtenstein és Norvégia, az NFM esetében pedig Norvégia hozzájárulását jelenti az EU gazdaságilag elmaradottabb tagállamainak felzárkózásához, cserébe az EGT nyújtotta előnyökért (árak szabad mozgása, személyek szabad mozgása, szolgáltatásnyújtás szabadsága stb.). Ennek a támogatásnak mintegy 10 százalékát, 20,4 millió eurót az Európai Bizottsággal kötött megállapodás szerint a civil szervezetek fejlesztésére, projektjeik támogatására kellett fordítani. Ezt a pénzt osztotta el Magyarországon a Norvég Civil Támogatási Alap (NCTA), aminek az Ökotárs Alapítvány volt a fő lebonyolítója, konzorciumban az Autonómia Alapítvánnyal, a Kárpátok Alapítvánnyal és a DemNet Alapítvánnyal. Az Ökotárs Alapítvány 2008 és 2017 között összesen **4 942 813 107 forintot osztott ki 637 projekt részére** az NCTA keretében. Az eredeti tervek szerint az NCTA első ciklusa 2004 és 2009 között,

a második 2009 és 2014 között zajlott volna, de többéves késéssel indult a program, így 2008-ban fizették ki az első támogatásokat, és 2017-ben zárult le a második ciklus. A civil szervezetek támogatásaira az első ciklusban **6,9 millió euró**, a második ciklusban **13,5 millió euró** összegű forrás szolgált, ezek tartalmazták az összesen mintegy **2 millió euró alapkezelői díjat**, amely az Ökotárs és konzorciumi partnerei költségeit fedezte.

- 2.3. Az EGT–NFM által nyújtott összegért az Európai Unió részéről a brüsszeli székhelyű Finanszírozási Mechanizmus Iroda (FMI), a támogatott tagország részéről a nemzeti kapcsolattartó (NK), a támogatói oldalról az EGT esetében a három ország képviselőiből álló bizottság, a Finanszírozási Mechanizmus Bizottság, az NFM esetében pedig Norvégia külügyminisztériuma volt felelős. A magyar NK a brüsszeli FMI-n keresztül tartotta a kapcsolatot a támogató országok képviselőivel.
- 2.4. Már az **első támogatási ciklus kialakításánál sem tisztán és korrekt módon jártak el** a magyar állammal szemben a szerződő partnerei. Az ügyben számos vizsgálat zajlott, amelyek hosszan sorolják a felek közötti megállapodások jellemzőit és azok teljesülésének vagy nem megtartásának eseteit, illetve a pályázati rendszer kialakítása, a támogatások megítélése, felhasználása és ellenőrzése (illetve annak hiánya) során tapasztalt szabálytalanságokat. Mindezen vizsgálatok közül a **Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (Kehi) végezte a legátfogóbb és legmélyebb elemzést**, jelentéséből⁵⁸ egyértelműen kiderül, hogy az Európai Unió és Norvégia képviselői az első pillanattól kezdve folyamatosan kijátszották Magyarország kormányait.

58 Forrás: https://kehi.kormany.hu/download/a/51/c0000/NCTA_jelentes.pdf

2.5. A Kehi 38 oldalas jelentése és annak mellékletei a következő fő megállapításokat teszik:

- a) A Kehi vizsgálatában több civil szervezet, köztük a lebonyolításért felelős konzorcium szervezetei **nem voltak együttműködők, nem teljesítették az adatszolgáltatási kötelezettségüket**. A lebonyolító szervezetek az ellenőrzéskor fájlokat, elektronikus levelezést töröltek vagy tettek elérhetetlenné, illetve az is felmerült, hogy bizonyos dokumentumokat a norvég nagykövetségre menekítenek. Voltak utólag elkészített és visszadátumozott dokumentumok is, amelyek esetében a norvég nagykövetség munkatársa együttműködött a vizsgált szervezetekkel.
- b) Az NCTA indulásakor, az első ciklusban úgy kötött az EU-t képviselő FMI szerződést az Ökotárssal és konzorciumi partnereivel a lebonyolítási feladatokra, hogy erre nem volt felhatalmazása a magyar állam képviselőitől, tehát **a szabályokat megszegve megkerülték a magyar kormányt**.
- c) Az Ökotárs és konzorciumi partnerei kiválasztása az NCTA második ciklusának lebonyolítására szabálytalan volt, mert a többi pályázó szervezetet kizárták az eljárásból, így **a konzorcium versenytársak nélkül kapta meg a megbízást**.
- d) A magyar kormány mint szerződő fél kötelezettséget vállalt a pályázat lebonyolításának nyomon követésére, az átláthatóság, az elszámoltathatóság, a költséghatékonyság és az egyenlő jogok érvényesülésére. Mivel **a magyar kormány képviselőit szinte kizárták a lebonyolítás folyamataiból**, ezen szerződésben vállalt kötelezettségeinek sem tudott megfelelni.
- e) Az Ökotárs vezette konzorcium a pályázatok elbírálásában és a döntéshozatalban **nem gondoskodott az összeférhetetlenségek kiküszöböléséről**, ezzel többszörösen megsértette az FMI-vel kötött megállapodások rendelkezéseit, amelyek szigorú összeférhetetlenségi szabályokat írtak elő számára. Ennek következtében **semmi nem biztosította az elfogulatlan pályázati elbírálást**, így szabad utat engedtek a visszaéléseknek.
- f) A vizsgált jegyzőkönyvekből kiderül, hogy a pályázati elbírálás és döntéshozatal mechanizmusába **az Ökotárs és konzorciumi partnerei tudatosan építettek olyan elemeket, amelyekkel az értékelők pontozása ellenére befolyásolni tudták a végső döntést**. Így fordulhatott elő, hogy az értékelőktől magas pontszámot kapó pályázatok végül nem nyertek, a támogatottak között pedig szerepeltek jóval alacsonyabb pontszámmal értékelt pályázók.

- g) **A támogatottak között voltak politikai szereplők is**, holott a szabályok ezt tiltották, illetve más pályázatot azért zártak ki, mert bár nem volt politikai szereplő a pályázó szervezetnél, állítólag jó kapcsolatot ápolt egy kormánytaggal.
- h) **Számos súlyos pénzügyi és adminisztratív hibát is feltárt a vizsgálat**, amelyek közül több valamilyen bűncselekmény megvalósításának gyanúját vetette fel, mint a jogosulatlan pénzügyi tevékenység, a hűtlen kezelés, a költségvetési csalás, a magánokirat-hamisítás. Beszédes számadat, hogy a Kehi által vizsgált 63 támogatásból 61 esetben találtak valamilyen szabálytalanságot.
- i) **A pályázatok ellenőrzésének** a megismert dokumentumok szerint **semmi nyoma nem volt**. Ennek következtében olyan pályázatokat és projektköltségeket is elszámoltak, amelyek egyértelműen ellenkeztek a szabállyal.

2.6. A Kehi vizsgálata az összeférhetetlenség szinte minden tipikus megvalósulására talált példát. Itt említsük meg az egyik legeggyértelműbb esetet, amikor a sikeresen pályázó szervezet az NCTA-ból származó forrásból megbízást adott az Ökotárs Alapítvány kuratóriumi elnöke vállalkozásának, valamint az Ökotárs kuratóriumának egyik tagjához köthető szervezetet is bevont a projektjébe. Az érintett kuratóriumi tag egyúttal pályázati értékelő is volt, mégis részese lehetett egy támogatott projektnek. Olyan eset is a Kehi látókörébe került, amelyben a kedvezményezett szervezet kuratóriumi elnöke a pályázati pénz terhére a saját bt.-jével kötött szerződést. A pályázatok értékelői és elbírálói nem lettek összeférhetetlenségi szabályokkal elválasztva sem az alapkezelő szervezetektől, sem a pályázóktól, így előfordulhatott az, hogy az egyik elbíráló felpontozta a másik elbíráló szervezetének pályázatát és fordítva, illetve az Ökotárs és konzorciumi partnerei számára megvolt a lehetőség az elbírálási és döntéshozatali mechanizmus manipulálására. És mint a Kehi-jelentésből kiderül, nemcsak lehetőség adódott, hanem több alkalommal meg is valósult a pályázati elbírálás és döntéshozatal manipulációja, amire számos példát bemutatnak. A jelentésben idézett jegyzőkönyvekből megtudjuk, hogy a konzorcium jóváhagyó testülete megtárgyalta és elfogadta azt az eljárást, amellyel megváltoztathatják azon szervezetek pontszámait, amelyeket támogatni akarnak, de kevés pontot kaptak, illetve azokét, amelyeket nem akarnak támogatni, de sok pontot kaptak az értékelőktől.

2.7. Amikor a Kehi-jelentés rávilágított erre a manipulatív eljárásra, az Ökotárs és konzorciumi partnerei azzal védekeztek a nyilvánosságban, hogy bevett szokás a pályázatok elbírálásánál nemcsak a pontozásra, hanem egyéb szempontokra is alapozni a döntéseket. Viszont a Kehi azt is megnézte, hogy ez a gyakorlat a magyarországi konzorcium esetében jelentősebb méreteket öltött, mint más országok norvég pénzeinek elosztásánál.

A politikai motiváció

2.8. Arra a kérdésre, hogy miért volt fontos gyakorlat az NCTA elosztásánál az utólagos át-pontozás, négy pályázó szervezet esetén keresztül lehet választ kapni. Az első a Mozgás-sérültek Budapesti Egyesülete, amelyről a vonatkozó jegyzőkönyv szerint az egyik értékelő azt állította, hogy nem független szervezet, mert jóban van egy államtitkárral. Visszakérdezésre sem derült ki, hogy milyen formális kapcsolat van az egyesület és a megnevezett politikus között, így az is elhangzott, hogy „Ezek akkor tehát inkább személyes kapcsolatok, melyekre nem lehetett fényt deríteni a formai ellenőrzés során, igaz?”. Ennek ellenére egyhangú nem a bírálóbizottság döntése. Ehhez képest két kevés pontot kapó szervezet esetében is egyhangú igennel döntöttek a támogatásról, mert fontos szervezeteknek tarották őket. A Női Érdek pályázatáról bevezetesként az értékelő, Kaufer Virág (volt LMP-s politikus) még azt mondta, hogy ez volt az egyik pályázat, amiben csalódott, majd sorolta az érveit, hogy miért rossz, de megbeszélték, hogy fontos a szervezet, ezért fel kell szólítani, hogy írja át a projektjét, és a támogatás mellett döntöttek. A Roma Sajtóközpont pályázatával kapcsolatban elhangzott, hogy „nagyon politikaközeli volt a pályázat (Milla)...”, de az egyik bírálóbizottsági tag, Nizák Péter, az OSF vezető munkatársa elmagyarázta, miért fontos a pályázó szervezet, így az alacsony pontszám ellenére egyöntetű igennel szavaztak a támogatásról. Utólag mindkét pályázatot felpontozták. Végül a legbeszédesebb eset Gulyás Mártonhoz köthető, aki a Krétakör Alapítvány nevében pályázott. A jóváhagyó testület ülésén, amely a végleges döntést hozta meg, a következő mondatok hangoztak el Nun Andrástól, az Autonómia Alapítvány vezetőjétől: „Ha a Life kiverte a biztosítékot, ez is ki fogja verni. Gulyás Marci például egyértelműen politikai szerepre készül. Nem biztos, hogy megmarad civil kezdeményezésnek, lehet, hogy képviselőként fog indulni, és ez a projekt során megtörténhet. Nincs ezzel baj.” Ehhez fűzte hozzá Foltányi Zsuzsa az Ökotárs Alapítvány képviselőjeként: „Ez egy új generációs politikusképzés, de ez sem baj.”

2.9. Gulyás az NCTA-támogatásról 2014. június 20-án az ATV Egyenes beszéd című műsorában azt mondta, hogy a Krétakör Alapítvány 120 ezer eurót nyert két évre a Norvég Civil Támogatási Alaptól közéleti tematikájú projektekre. Elismerte, hogy ebből a pénzből támogatták a Kettős Mércé június 9-én a reklámadó ellen, illetve a civil szervezetek és az Origo újságírói mellett szervezett tüntetését is, amelynek a Ki az a Lázár János? címet adták.⁵⁹ A Humán Platform egy másik tüntetésnél is kilátásba helyezte, hogy a Norvég Alap támogatását felhasználhatják. A 2014. október 23-ára szervezett Tedd magad szabaddá! rendezvény közösségi oldalán közzétett meghívóban ugyanis az áll: „A tüntetéssel járó kiadásokat közadakozásból fogjuk fedezni. Amennyiben mégsem sikerülne elegendő össze-

59 Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=CzuCnHcPkuU>

get gyűjtenünk, a Krétakör Alapítvány az NCTA-tól elnyert »Humán Platform országos szervezetfejlesztési pályázat« támogatásából kipótolja a hiányzó összeget, a pályázat céljaihoz illeszkedően, a magyar és norvég kormányok közötti vonatkozó szerződésnek megfelelően.”⁶⁰

- 2.10. Az NCTA pályázatait három szinten bírálták el: az értékelők pontoztak, majd a bírálóbizottság és végül a jóváhagyó testület döntött, hogy támogatják vagy sem. Mindhárom szinten jellemző volt a belterjesség, azaz a tagok között jócskán találni olyan személyeket, akik szorosán kötődtek az amerikai nyomásgyakorló szervezetek hálózatához, és többen a hazai ellenzéki politikában is érintettek voltak. Például az értékelők között felbukkan Dénes Balázs neve, a bírálóbizottság tagjai között Nizák Péteré. Mindketten az OSF vezető munkatársai voltak akkoriban, így az NCTA döntéshozatalában érvényesíteni tudták a Soros-hálózat stratégiai szempontjait. Ugyanez elmondható a támogatott szervezetekről is, a nagy értékű, 15 és 43 millió forint közötti összeget szerző, úgynevezett makroprojektek esetében ott találjuk a jól ismert NGO-kat, amelyek Soros György OSF-jének vagy más amerikai alapoknak élvezték a folyamatos támogatását.
- 2.11. A norvég civil pénzek elosztásában nem Magyarország az egyetlen helyszín, ahol az OSF befolyása érvényesült, hiszen több országban (Litvánia, Szlovákia, Bulgária és Észtország) egyenesen a helyi Nyílt Társadalom-intézet a forrás hivatalos alapkezelője.⁶¹
- 2.12. Az oslói magyar nagykövet 2012 áprilisában a norvég külügyminisztériumban jelezte az Ökotárs és konzorciumi partnerei kiválasztásával kapcsolatos aggályait, és azt javasolta, hogy új eljárás keretében válasszanak alapkezelő szervezetet Magyarországra. A norvég fél nem volt partner a helyzet rendezésében.

A Clinton-érdek és Soros

- 2.13. 2014-ben a Clinton Global Initiative gáláján felszólalt Barack Obama elnök, és a következőket mondta Magyarországgal kapcsolatban: **„Magyarországtól Egyiptomig szabályozások végtelen sorával és nyílt megfélemlítéssel zaklatják a civil társadalmat. Azokat a bátor embereket pedig, akik fel merik emelni a szavukat, világszerte támadják és zaklatják. Akár meg is ölik őket.”** Hozzátette: **„Az amerikai kormány világszerte szövetkezni fog, és védelmébe veszi a civil szervezeteket, egyben új központokat alapít, amelyek technikai újításokkal is segítik majd a civilek megerősödését.”⁶²**

60 Forrás: <https://www.facebook.com/events/1474619249493805/>

61 Forrás: https://spiler.blog.hu/2014/10/08/a-b_542

62 Forrás: <https://magyarnemzet.hu/kulfold-archivum/2014/09/norvegia-dollar-milliokat-kolthet-clinton-alapitvanyara>

2.14. Amerikai elnök részéről egy szövetséges állam kormányával szemben az a hamis vád, hogy politikai gyilkosságokat rendel meg, rendkívül szokatlan és szélsőséges lépés, ahogy az a nyílt fenyegetés is az, hogy kormányzati szinten beavatkozik a belügyeibe. A kérdés tehát kézenfekvő: miért volt ennyire fontos a demokrata párti elnöknek, az őt vendégül látó exelnöknek és külügyminiszter feleségének, valamint a velük szoros szövetségben álló Soros Györgynek, hogy extrém szélsőséges megnyilvánulással üzenjenek a magyar kormánynak? Ennek megválaszolására többen is kísérletet tettek a nyilvánosságban, aminek során fény derült néhány összefüggésre. Például arra, hogy Norvégia jelentős összegeket szán az USA kormányzati döntéshozatalának befolyásolására az olaj- és gáz-üzletben való érdekeltségei miatt, amelyekben a nyugati szövetségi rendszer geopolitikai lépései alapvető fontosságúak.⁶³ Ennek a lobbitevékenységnek a része volt a Clinton Foundation támogatása, amely összességében közel 90 millió dollár folyósítását jelentette,⁶⁴ és a kapcsolatuknak része volt a Soros György nevével fémjelzett politikai nyomásgyakorló hálózat, amely Norvégia európai uniós tagországokat támogató projektjén keresztül beépült az EU-s civil finanszírozási rendszerbe. Ezt a folyamatot veszélyeztette a magyar kormány politikája, amely ellen a hatalmon lévő amerikai demokrata párti erők drasztikus fellépést láttak indokoltnak. Szélsőséges megnyilvánulásukat nem pusztán a magyar félnek szánták, hanem fenyegető példaként a többi tagországnak és a brüsszeli vezetésnek is. Amikor a Clinton család már nem játszott döntő szerepet az USA politikai döntéshozatalában, a norvég állam felszámolta ezt a kapcsolatot.⁶⁵

2.15. A Norvég Civil Támogatási Alap több okból jó lehetőség volt az amerikai politikai nyomásgyakorló hálózat tagjai számára:

- a) Szervezeteik és a bennük dolgozó kulcsemberekik közelről, megállapodások keretén belül ismerhették meg az Európai Unió forráselosztó mechanizmusait, az azokkal kapcsolatos belső eljárásrendeket, a politikai döntéshozatal sajátosságait, fontos intézményeket és személyeket.
- b) Kialakíthatták és kipróbálhatták azokat az eljárásokat, amelyekkel megkerülték az érintett államok vezetését és intézményrendszerét.
- c) Tapasztalatokat gyűjthettek arról, hogy a szabálytalan működés miatt kirobbanó konfliktusokban a tagállam közössége és az EU vezetése hogyan reagál.
- d) Megfigyelhették, hogy miként reagálnak a tagállamok és az EU vezetése arra, hogy az USA vezetése szélsőséges módon beavatkozik egy tagállam belügyeibe.

63 Forrás: <https://erdelyinaplo.ro/szelrozsa/norvegia-az-otmillios-nagyhatalom>

64 Forrás: <https://mandiner.hu/kulfold/2016/07/norveg-sajto-szabalyellenesek-a-clinton-alapitvany-nyujtott-tamogatások>

65 Forrás: <https://24.hu/kulfold/2016/11/21/mit-ad-isten-norvegia-szinte-teljesen-beszuntette-a-clinton-alapitvany-tamogatását/>

3. FEJEZET

AZ AMERIKAI HÁLÓZAT BEÉPÜLÉSE AZ EURÓPAI BIZOTTSÁGBA

A hálózat stratégiaváltásának első jelei

3.1. **Soros György a 2010-es évek második felétől már a nyugati sajtóban is nyomon követhető tárgyalássorozatot folytatott a legmagasabb rangú európai uniós vezetőkkel.**^{66, 67, 68, 69} 2015-ben a nyilvánosság kizárásával, 2017 áprilisában pedig már a sajtó részleges bevonásával találkozott Jean-Claude Junckerrel, az Európai Bizottság elnökével. A kiemelt reprezentációjú egyeztetés utáni napokban Soros tárgyalta még Jyrki Katainen munkahelyteremtésért és gazdasági növekedésért felelős biztossal, Věra Jourová igazságügyért felelős biztossal, Carlos Moedas kutatáspolitikai biztossal, valamint Frans Timmermans európai alapjogokért felelős uniós biztossal, az Európai Bizottság első al-elnökével. A találkozókon felmerülő kérdések, megoldandó problémák részben vagy egyáltalán nem kerültek nyilvánosságra. A sajtóban kiszivárgott részletek direkt politikai üzenetek voltak, a valódi szándék pedig rejtve maradt. **A megbeszélések céljairól – visszamenőleg – a hálózat⁷⁰ jelenlegi állapotából és lehetőségeiből következtethet a nyilvánosság.**^{71, 72, 73} Fontos tény, hogy egy – a nyilvánosság számára elérhető, a DCLeaks-dokumentumokban található – 2017-es lista szerint Soros György hálózatanak 226 „megbízható szövetségese” ült ekkor az Európai Parlament testületében. Kijelenthető, hogy a magyar–amerikai üzletember rendelkezett a legnagyobb informális

66 „The planned meeting in Brussels next week between the European Commission’s First Vice-President Frans Timmermans, and Hungarian-American financier and philanthropist George Soros gave rise to a spat at the Commission’s press briefing today. Their meeting on Monday (16 April) is no secret and has been announced in the Commission’s calendar.” Forrás: <https://www.brussels-times.com/47719/commission-meeting-with-soros-in-brussels-sends-signal-to-hungary>

67 „Today at Commission, Soros and Brexit dinner. Commission president went from dinner from May to talks with Soros.” Forrás: <https://www.politico.eu/blogs/playbook-plus/2017/04/today-at-commission-soros-and-brexit-dinner/>

68 „Jean-Claude Juncker will hold a behind closed doors meeting with George Soros at which the pair will discuss legal action against the Hungarian government, EU officials announced today.” Forrás: <https://www.express.co.uk/news/politics/794729/Jean-Claude-Juncker-EU-chief-meet-George-Soros-discuss-Hungary-legal-action>

69 „Commission President Jean-Claude Juncker and several Commissioners will meet US financier George Soros next Thursday (27 April) as part of consultations on a new Hungarian law that could close a university he funds, and of legislation targeting foreign-funded NGOs.” Forrás: <https://www.euractiv.com/section/elections/news/soros-gets-warm-brussels-reception-amid-spat-with-hungary/>

70 A hálózat fogalma alatt itt egy, az amerikai befolyásszerző és érdekvéonyesítő doktrínát stratégiai-taktikai együttmozgással végrehajtó, önálló kezdeményezésekre is alkalmas személyi és szervezeti láncolatot értünk, amelynek aktivitása és hatása a nyolcvanas évektől kezdve napjainkig rendkívül jelentős régióink politikai, társadalmi és gazdasági viszonyrendszereiben.

71 „Az Európai Bizottság tagjainak nyilvános naptára szerint Frans Timmermans, a bizottság alelnöke 2017. április 28-án, 2018. február 1-jén, 2018. április 16-án és 2018. november 26-án fogadta Soros Györgyöt személyes találkozókra.” Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-8-2019-000306_EN.html

72 „Soros György több mint 20 találkozón vett részt hivatalos minőségben a bizottság tagjaival Jean-Claude Juncker bizottsági elnök 2014-es hivatalba lépése óta.” Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-8-2019-000308_EN.html

73 „A bizottság tagjainak nyilvános naptára szerint Věra Jourová biztos 2015. június 11-én, 2017. április 26-án és 2017. november 9-én személyes találkozókon fogadta Soros Györgyöt.” Forrás: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2019-000431_EN.html

„képviselőcsoporttal” az Európai Unió közvetlenül választott társjogalkotó szervénél. De vannak más nyomok is, amelyek a milliárdos üzletember céljairól árulkodnak: 2017-ben több tucat amerikai és európai NGO (magánalapítványok) vezetői felhívást intéztek a nemzetközi közvéleményhez, amelyben aggodalmukat fejezték ki a magyar NGO-helyzet miatt.⁷⁴ A kritika tárgya a magyar kormánynak az amerikai érdekeket képviselő politikai nyomásgyakorló hálózatot korlátozó, a közvélemény előtt azonosító, leleplező lépései voltak.

- 3.2. A 2017-es év egyértelmű fordulópontot jelentett a hálózat stratégiai célkitűzéseiben. **Az év januárjában alapították meg a Civil Liberties Union for Europe (a továbbiakban: Liberties) nevű lobbiszervezetet Dénes Balázs vezetésével.**^{75, 76} A feladata nem volt egyszerű, még akkor sem, ha a terepet már részben előkészítették számára. A Liberties taktikailag időzített alapítása, Soros György megjelenése a legfőbb uniós döntéshozók oldalán előre jelezte, hogy a hálózat már közvetlen uniós forrásra kíván szert tenni, és magasabb, szövetségi szinten, annak védett jogi környezete mögül próbálja végrehajtani a Magyarországgal kapcsolatos politikai-társadalmi-gazdasági stratégiáját. Dénes az ATV Egyenes beszéd című műsorában 2017 márciusában⁷⁷ így írta körül a Liberties célját: *„Vannak különböző networkök és hálózatok, de olyasmi, ami kifejezetten azt a célt tűzné ki, hogy segít abban, hogy a nemzeti szinten működő szervezetek európai szinten jobban tudjanak lobbizni, nem nagyon létezik.”* Egy 2017. augusztusi Index-interjúban⁷⁸ már pontosabban fogalmazott: *„Azt láttuk, hogy a tagállami szinten működő szervezetek nagyon gyenge uniós érdekérvényesítő erővel rendelkeznek. Egy TASZ, egy Helsinki Bizottság, egy lengyel Helsinki bármennyire jól végzi otthon a dolgát, nem feltétlenül tudja, hogyan kell Brüsszelben lobbizni, és nem azért, mert hülyék, hanem mert teljesen más tudásra, jelenlétre, költségvetésre van szükség. [...] Azt látjuk, hogy azok a szervezetek, amelyek Brüsszelben lobbiirodát tartanak fent, hamar elkapják azt, amit én ENSZ-betegségnek hívok: hogy teljes*

74 Forrás: <https://www.opensocietyfoundations.org/newsroom/statement-supporting-ngos-hungary>

75 Dénes Balázs az ELTE-n szerzett jogi diplomát. 1997-ben kezdte NGO-pályafutását a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) berkein belül. Első aktív éveiben drogügyi és emberi jogi munkát folytatott a TASZ-nál, miközben továbbképezte magát jogvédőként. A PILnet-hálózat tagjaként, az alapítvány ösztöndíjasaként 2003–2004-ben a New York-i Columbia Universityn folytatott tanulmányokat az emberi jogi kérdések nemzetközi szintű kezelésével összefüggésben. Szakmai ismeretein túl a globális jogvédő hálózatba való beágyazottsága is elmélyült a Columbián eltöltött évek során. 2004-től 2012-ig a TASZ ügyvezető igazgatójaként dolgozott. 2007-től a Common Sense for Drug Policy szervezetnél önkéntes szerepet vállalt, a drogreformon és a „szenvéd közösségek támogatásán” munkálkodott. 2013 és 2017 között az Open Society Foundations európai civil szabadságjogokért felelős divízióvezetőjeként, egyfajta regionális NGO-felelősként működött, fő profilja a jogvédelmen túl az európai jogállamiság volt. Dénes részt vett – bírálóbizottsági szinten – a Norvég Civil Alap Magyarországra befolyó pénzeinek elosztásában, továbbá az Átlátszó újságíró-ügynökszervezet megalapításában is.

76 Az Open Society Foundations budapesti székhelyét egy évvel később, 2018-ban szintén Berlinbe helyezte át. Patrick Gaspard, aki a Demokrata Párt egyik prominense, stratégája, az Egyesült Államok korábbi dél-afrikai nagykövete és 2017-től az Open Society Foundations elnöke, így nyilatkozott erről a stratégiai döntésről: „Lehetetlenné vált, hogy megvédjük a műveleteinket és munkatársainkat az önkényes kormányzati beavatkozástól Magyarországon.” Forrás: <https://www.opensocietyfoundations.org/newsroom/open-society-foundations-close-international-operations-budapest>

77 Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=CTIBTUbw3Q8>

78 „A Soros-birodalom ottvág vissza, ahol a legjobban fájhat Orbánnak”. *Index*, 2017. augusztus 3., https://index.hu/belfold/2017/08/03/denes_balazs_liberties_interju/

mértékben a nemzetközi szervezetek napirendjéhez és ügymenetéhez igazítják a munkát. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az emberi jogi szempontokat ne az EU-s szervek munkájához, a politikailag meghatározott ügymenetükhöz igazodva próbáljuk érvényesíteni, hanem legyenek ügyek, területek, amelyekből mi csinálunk sztorit, a mi »agendánkról« szóljon ez a dolog.”

- 3.3. Maga a szervezet – és a Liberties által képviselt hálózati szereplők – küldetése többszintű lehetett:
- a) Az elsődleges cél az Európai Bizottság által közvetlenül kiosztott támogatások elosztási mechanizmusának újraalkotása (amely a források mértékének a hálózat operatív és fejlődési igényeihez igazítását jelenti) és a már kialakított finanszírozási gyakorlattal való direkt harmonizáció. Azaz: a korábban kiépített hálózati struktúra már bejáratott, olajozottan működő modelljét ne érje sérelem, hogy minél kevesebb veszteséggel járjon a finanszírozási rendszer átállítása, újrhangolása.
  - b) A másodlagos cél a végeredményt tekintve egyértelmű: a hálózati aktorok olyan közvetlenül hozzáférhető uniós források felvételére legyenek jogosultak, amelyekkel megkerülhetik és kizárhatják a magyar állam felügyeleti jogát (valamint az ebből eredő, a legitimitásukat megkérdőjelező politikai konfliktusokat). Az átmenet zökkenőmentesen valósult meg, és érintetlenül hagyta az addigi hálózati láncolatot. A bevételeik (összesítve, a teljes hálózati lefedettséget vizsgálva) az utóbbi években jelentősen növekedtek – a korábbi norvég és amerikai hálózati forrásokhoz képest is –, a befolyásuk pedig már a legmagasabb uniós döntéshozatali szinten manifesztálódik.
  - c) A harmadik, egyben legfontosabb cél pedig az, hogy az Európai Unió belső jogrendjét instrumentalizálva hatásos politikai fegyvert, eszközt hozzanak létre a magyar kül- és belpolitika befolyásolására. Ez valósult meg a jogállamisági jelentésekben (és az Európai Parlament által elfogadott különféle politikai határozatokban, preambulumban),⁷⁹ amelyek 2020-tól folyamatosan elítélték és támadták a magyar kormányzat legfontosabb, stratégiai döntéseit.

79 Az Európai Parlament Magyarországot elítélő határozatait: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0216_EN.html, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0362_EN.html, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220909IPR40137/meps-hungary-can-no-longer-be-considered-a-full-democracy>, <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/press-room/20230524IPR91910/magyarorszag-az-ep-eliteli-az-unios-ertekek-alaasasat-celzo-erofesziteseket>, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0053_EN.html

A bizalom köre

3.4. 2024. november 19-én az Ökotárs és a TASZ konferenciát szervezett a CEU magyarországi kampuszán „Úton az EU-s civil stratégia felé – Hogyan tovább?”⁸⁰ címmel. A rendezvényen előadott többek között Riccardo Rossella, a Social Platform és a Civil Society Europe koalíciós és kampányfelelőse, Giada Negri, a European Civic Forum kutatási és érdekképviselési koordinátora, Hanna Surmatz, a Philanthropy Europe Association (Philea) szakpolitikai vezetője, Marianna Belalba, a European Centre for Non-profit Law (ECNL) jogi tanácsadója és Dénes Balázs, a Civil Liberties Union for Europe ügyvezető igazgatója. A beszélgetést Móra Veronika moderálta. Az esemény célja a meghívó alapján, hogy „[a] civil társadalomnak ébernek kell maradnia, és továbbra is közösen kell fellépjünk egy olyan koherens és átfogó európai civil stratégia megalkotásáért, amely az egész kontinensen proaktívan szolgálja a közjóért dolgozó szervezetek védelmét”. Veszélyforrásként tekintenek olyan – nemcsak tagállami, hanem EU-s – szabályozásokra, jogszabálytervezetekre, amelyek az egyes országok nemzeti szuverenitását vannak hivatva védeni: „a civilek számára potenciálisan veszélyes jogalkotási kezdeményezések is folyamatban vannak – ezek közül kiemelendő a »harmadik országok érdekképviselésének átláthatóságáról« szóló irányelv tervezete (a Defense of Democracy package részeként).” A felszólalók közül fontos kiemelnünk Dénes Balázst a Liberties képviselőjében, aki a jogállamisági jelentések születésének okairól és azok jövőjéről beszélt: „A Liberties nagyon büszke a bizottság által évente elvégzett jogállamisági jelentésre, mivel mi már nyolc éve írunk erről, és többször javasoltuk ennek a bevezetését is. Négy évvel ezelőtt, 2020-ban az Európai Bizottság úgy döntött, hogy elindít egy éves jelentéssorozatot, amely keretében minden egyes uniós tagállamban felméri a jogállamiság helyzetét. Persze felmerül a kérdés, hogy miért akkor, és hogyhogy nem korábban történt mindez. Van egy szereplő, aki talán még a Libertiesnél is nagyobb szerepet vállalt ebben, ő pedig Magyarország miniszterelnöke. Miután Orbán tíz éven át szisztematikusan rombolta a magyar jogállami intézményrendszer fékeit és ellensúlyait, [Brüsszelből – a szerk.] látták, hogy a lengyel kormány ugyanezt teszi, úgy döntöttek: lépniük kell. De mivel az Európai Unióról van szó, ha tesznek valamit, nem tehetik meg csak két országgal. Ez tulajdonképpen a jogállamisági jelentés egyik érdekes és kihívást jelentő része.” Ezen a ponton Dénes arra utalt, hogy egyértelműen nehézséget okoz nekik más országokkal, tagállamokkal szemben nem érvényesíteni a jelentések politikai hatásait. Elmondta azt is, hogy a jogállamisági jelentések – amelyek megalkotásában ők (a Liberties és más politikai nyomásgyakorló szervezetek) fontos szerepet vállaltak – Magyarország és Lengyelország külön utas kormányzatai ellen jöttek létre. Majd így folytatta: „Egy nap megerősödhet a bizottság által készített jogállamisági jelentések szerepe. A lényegi kérdés, hogy hogyan lehet az éves jelentést a jogállamisági eszköztár szerves részévé tenni és a monitoringot érdemi cselekvéssé

80 A konferencia programpontjai és a felszólalók köre: <https://okotars.hu/uton-egy-eu-s-civil-strategia-fele-meghivo-konferenciara>

*formálni.*⁸¹ Dénes egy ponton sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy a 2018-ban meginduló, az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikke szerinti jogállamisági eljárás mind ez ideig nem eredményezett általuk megfelelő mértékűnek tartott szankciókat Magyarországgal szemben. „Emlékezzünk, mi történik a Magyarország elleni 7. cikk szerinti eljárással, amely már hat vagy hét éve tart. (...) Azt mondják, hogy haladni fogunk, előrelépést fogunk tenni, de aztán sajnos semmi sem történik.” A Dénes részéről érzékelhető nyílt beszédmód annak tudható be, hogy egy „belső, bizalmi kör” előtt beszélt.^{82, 83} Móra Veronika is érdekes és értékes adalékokkal szolgált a hálózat céljainak megértéséhez. Ahogyan előadásában állította: „a magyar civil társadalom [a hálózat – a szerk.] az elmúlt tíz-egynéhány évben egyre nagyobb nyomás alatt működik. És ebben a helyzetben egyre inkább az Európai Unió felé fordultunk, hogy egyfajta védőhálót nyújtson a civil társadalomnak, és segítsen megvédeni a civil teret mint olyat. És ez az oka annak, hogy 2018 körül az Ökotárs először állt elő azzal az igénnyel és javaslattal, hogy hozzunk létre egy európai civil társadalmi stratégiát.” Ezzel az állítással a konferencia fő témáját adó, az Európai Bizottság által indított Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programra utalt. Ez az új támogatási forma adja ma a hálózat forrásainak jelentős – ha nem a legjelentősebb – látható vagy legalább részben azonosítható részét. A direkt lobbitevékenység anyagilag igen kifizetődőnek bizonyult mind az Ökotárs Alapítvány,⁸⁴ mind a Liberties⁸⁵ számára.

Beszivárgás az Európai Bizottságba

3.5. Az Európai Bizottság irányában zajló lobbistatevékenység tekintetében elkülöníthetjük a 2017 előtti és azt követő időszakot. Az Európai Bizottság csúcavezetői 2017 előtt átlagosan 8, 2017 után 17 tárgyaláson vettek részt évente az OSF-hálózathoz köthető lobbiszervezetek képviselőivel. Azaz 2017 után a találkozók sűrűsége megkétszereződött. 2017-től 2024 szeptemberéig legkevesebb 135 OSF-hálózathoz köthető lobbistákkal

81 Fontos részlet, hogy a Liberties minden évben egy saját monitor keretében megvizsgálja és nyilvánosságra hozza azt, hogy a politikai támadás alatt álló tagállamok hol és hogyan állnak a jogállamisági jelentésekben megfogalmazott kritériumok végrehajtásával. Legutóbbi, 2024-es jelentése: https://dq4n3btxmr8c9.cloudfront.net/files/_bc87u/HUNGARY_Liberties_RuleOfLaw_Report_2024.pdf

82 Az esemény nem volt sajtónyilvános, a személyi részvételt valamely aktív NGO képviselőjéhez kötötték.

83 Az eredeti, angol nyelvű idézetek forrása: <https://www.youtube.com/watch?v=c-x4tjhHA7A>

84 Lásd a 3.15-ös pont részleteit.

85 Dénes Balázs szervezete, a Liberties eddig a CERV programon keresztül önállóan, más konzorciumi tagokkal nem osztozva 1,5 millió euró forráshoz jutott. 2025. január 1-jétől további 640 815 euróra számíthat az Európai Bizottság részéről. Ehhez jönnek az egyéb befolyó bőkezű támogatások, amelyeket az Open Society Foundations, a Ford Foundations, az Oak Foundation nyújt számára. Forrás: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101051692/CERV?isExactMatch=true&frameworkProgramme=43251589&order=DESC&pageNumber=27&pageSize=10&sortBy=title>, <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101104860/CERV?isExactMatch=true&frameworkProgramme=43251589&order=DESC&pageNumber=28&pageSize=10&sortBy=title>, <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101140594/CERV>, <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/projects-details/43251589/101194532/CERV>

folytatott egyeztetést jegyezték be az EU átláthatósági nyilvántartásába. A direkt befolyásszerzésre törekvő NGO-k számos alkalommal nem egyedül, hanem más hálózati szervezetekkel együtt érkeztek lobbizni az uniós biztosokhoz és munkatársaikhoz. A folyamatos lobbitevékenység keretében a civil szervezetek együttesen próbáltak nyomást gyakorolni a bizottság tagjaira. Az átláthatósági nyilvántartás 26 bejegyzése foglalkozott fő témaként Magyarországgal, hol a jogállamiság, hol a médiahelyzet kapcsán, de sok esetben csak úgy határozták meg a találkozók témáját, hogy „a helyzet Magyarországon”.⁸⁶ 2017 és 2024 között a Soros fémjelzte OSF küldöttei 49 alkalommal tárgyaltak többek között Frans Timmermans bizottsági első alelnökkel is, a korábbi TASZ-os Dénes Balázs vezette Liberties képviselői 13-szor tárgyaltak – ebből két alkalommal Didier Reynders igazságügyi biztossal és négyszer Věra Jourová átláthatóságért és uniós értékekért felelős biztossal. Ezenfelül a szervezet képviselői 2017-től 2022-ig Timmermans és Reynders biztosok kollégáival is 2-2 alkalommal találkoztak, valamint a bizottság főtitkára is fogadta őket. A többi civil formáció főképp más biztosokkal, valamint a biztosok asszisztenseivel egyeztetett. Visszatérő vendég volt Brüsszelben az Amnesty International és a Transparency International is. A találkozók általános jellegét tekintve elmondható, hogy a demokrácia védelmének, a jogállamiságnak, a médiaszabadságnak és a romaügyeknek domináns szerepük volt. A magyar szuverenitásvédelmi törvény 2024-ben eddig 6 megbeszélés témáját képezte. Bár olyan civil szervezetek voltak jelen a bizottsági tárgyalásokon, amelyek a nemzetközi nyilvánosságban a transzparenciát hirdetik, az érintett szereplők nem osztották meg az egyeztetések releváns információit beszámolóikban. A résztvevők pusztán felszínesen tudósítottak arról, hogy milyen beszédtemák merültek fel a magas rangú uniós tisztviselőkkel zajló lobbistatalálkozón. A lobbitevékenységen keresztül két azonosítható célra törekedtek: egyrészt az uniós közpénzekből megvalósuló hálózatépítésre, másrészt arra, hogy a Magyarország és az amerikai irányítás alatt álló hálózat között zajló politikai konfliktust az Európai Bizottság belügyévé tegyék.

Az amerikai hálózati fejlődés három lépcsőfoka Európában

- 3.6. Ahhoz, hogy a politikai jelentőségű találkozók, a szervezett lobbitevékenység céljait pontosan megértsük (és megfogalmazzuk), fontos, hogy áttekintsük, milyen doktrína mentén épültek be a hálózati elemek a (belső) uniós forráselosztásba és döntéshozatalba. **A hálózat fejlődése három evolúciós szakaszra osztható. Az első a rendszerváltás, az interregnum időszaka, amikor még egyértelműen az amerikai külpolitikai-külgazdasági támogatások domináltak.** A keleti blokk széthullása után a nyugati be-

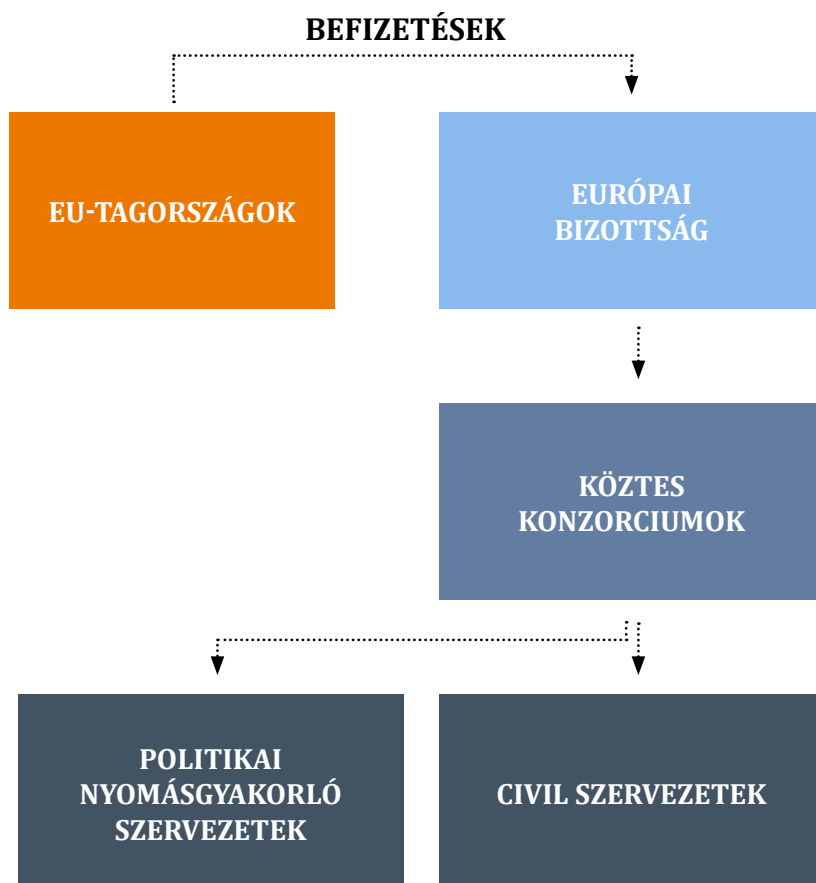
86 Szó szerint: „The situation in Hungary”. Forrás: az Európai Unió Átláthatósági nyilvántartása

folyásszerzés szempontjából rendkívül kiszolgáltatott periódusban jelentek meg az első, nyíltan működő hálózati szereplők a régióban. A jogi-törvényi szabályozatlanság, a nemzetközi megengedő gyakorlat és a társadalmi-politikai ellenállás hiánya elképzelhetlenné tette a nemzeti szintű önvédelmet a külső befolyásszerzéssel szemben.

- 3.7. **A második szakasz a 2000-es évek elejére tehető, ekkor már európai források is beépültek a hálózat támogatási ökoszisztémájába.** Az amerikai donorszervezetek mellett a Norvég Alap 2008-tól kiegészítő jelleggel támogatta a nem kormányzati érdekeltek programjait. A politikai nyomásgyakorló szervezetek ezekben az években kezdtek beszivárogni az uniós intézményrendszerek alacsonyabb szintjeibe. **Ebben az időszakban már a Norvég Alap aktív támogatási gyakorlatáról beszélhetünk, a finanszírozási konstrukció pedig hasznos eszközként szolgált az amerikai háttérű szervezetek számára: ezzel igényt formálhattak az EU-n kívülről származó, de uniós felhasználású pénzekre. Ez teremtette meg az utat az unió belső, saját forrásai felé.** A hálózat a különböző székhelyű nemzetközi Soros-alapítványok lobbijerejével érte el, hogy az európai NGO-piac tekintetében hatalmas összegek felett diszponáljon. Ugyanazok a hálózati alkalmazottak és vezetők vettek részt az elosztási folyamatban, akik meghatározó, formális vagy informális irányítói szerepet töltöttek be a politikai nyomásgyakorló rendszerben. A norvég támogatásokon keresztül pedig kontinensszinten képesek voltak növelni a befolyásolási tevékenységüket a nemzeti szintű pénzosztó konzorciumok segítségével. Mindezt európai uniós közpénzből. Kijelenthető: a második fázis szolgált a következő, harmadik szervezeti-hálózati evolúciós szint rendszerszintű prototípusaként.
- 3.8. **A harmadik fázisban, 2022-től a bevételi források nagy része az Európai Bizottság keretéből származik – ekkor már valamennyi uniós döntéshozatali szint „megszállt” területnek számít.** Ezen a ponton a hálózat a politikai befolyását, a helyismeretét, az informális kapcsolati hálóját felhasználva a bizottságon keresztül, a tagállamok által kivédhetetlen és megkérdőjelezhetetlen szabályozás mellett jut pénzhez. Ezen a szinten már elmosódnak a határok az amerikai háttérű politikai nyomásgyakorló és az uniós szervezetek között.

**Az Európai Bizottság CERV programja:
az amerikai befolyásszerző hálózat finanszírozásának új formája**

Másfél milliárd eurónyi Amerika

- 3.9. A Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program hétéves időszakra szól: 2021-ben indult, és 2027-ben zárul. A szisztéma jogállamiságon alapuló, nyitott, demokratikus, egyenlőségre törekvő és befogadó társadalmak kialakulását és fejlődését van hivatva támogatni.⁸⁷ Az erre a célra elkülönített anyagi források mértéke meghaladja az 1,5 mil-

⁸⁷ Forrás: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/citizens-equality-rights-and-values-programme/citizens-equality-rights-and-values-programme-overview_hu

liárd eurót. Az Európai Parlamentben Alice Kuhnke⁸⁸ ismertette a programot,⁸⁹ aminek kapcsán így fogalmazott: „Szívből köszönöm társelődóimnak, Sirpa Pietikäinennek⁹⁰ az esélyegyenlőségi bizottságból, Łukasz Kohutnak⁹¹ a kulturális bizottságból! Köszönöm Andrzej Halickinak⁹² az EPP részéről, Juan Fernando López Aguilarnak⁹³ az S&D részéről, Donáth Anna Júliának a Renew részéről és Malin Björknek⁹⁴ a Baloldal részéről! Az önök kollektív tudása és szenvedélyes elkötelezettsége az emberi jogok és az unió alapvető értékei iránt sokat számított.” Azonban a finanszírozási rendszer valódi célját többen kétségbe vonták már a CERV plenáris ülésen való megvitatása során is. Az érvelésben elhangzott többek között, hogy a program „szinte teljes egészében ideológiai aktivistáknak és a politikai korrektség hamis érzése őrzőinek szól”.⁹⁵ A CERV megalkotói nem is leplezték, hogy a támogatásban részesülő szervezetekre politikai szövetségesként tekintenek: „a civil társadalmi szervezetek a legjobb szövetségeseink az alapvető jogok védelmének és a jogállamiságnak a helyszínen való biztosításában. Őket tettük a CERV program fő kedvezményezettjeivé.” Ezt az igen fontos részletet és irányszabást nem más, mint Didier Reynders, az Európai Bizottság igazságügyi biztosja konkretizálta.⁹⁶ A program lényege, hogy a civil szervezetek, ideértve a politikai nyomásgyakorló szervezeteket is, közvetlenül pályázhatnak a támogatásokra, a kormányok és állami hatóságok beleszólása nélkül. A pontos forráselosztás a lobbiszervezeteken keresztül feltételezhetően kétszeresen is biztosítva van, hiszen a programról határozó költségvetési rendelet lehetőséget ad külső szakértők bevonására a döntési folyamatba. A lobbiszervezetek működésének eddig feltárt ismeretében joggal feltételezhetjük, hogy a külső bírálók az indokoltnál sokkal nagyobb súllyal vesznek részt a döntéshozatali folyamatban. (Ezek a „külső szakértők” semmilyen formában nem találhatók meg az unió átláthatósági adatbázisában.)

88 A svéd Környezeti Párt – Zöldek politikusa. 2014 és 2019 között Svédország kulturális és demokráciaminisztere. 2019-től EP-képviselő, a Zöldek – Európai Szabad Szövetség frakciójának alelnöke. Tagja az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottságnak (LIBE).

89 Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3AC%2F2024%2F05256&qid=1730279789588>

90 Finn politikus, az Európai Néppárt tagja, EP-képviselő. 2018-ban személyesen sürgette, hogy zárják ki a Fideszt az Európai Néppártból. Szerepel azon a DCLeaks-listán, amely Soros György megbízható szövetségeseit gyűjti össze az Európai Parlamentből.

91 Az Új Baloldal nevű lengyel párt tagja. 2019-től európai parlamenti képviselő. A LIBE bizottság tagja.

92 2001 óta a Donald Tusk-féle lengyelországi Polgári Platform (PO) tagja, 2019-től európai parlamenti képviselő, az Európai Néppárt – Kereszténydemokraták frakció tagja. 2023 októberében előadóként vett részt az Ökotárs és partnerei által szervezett, az európai civil társadalom helyzetéről szóló konferencián, a Mit várhat a civil társadalom az európai választásoktól? elnevezésű panelbeszélgetésen.

93 A Spanyol Szocialista Munkáspárt politikusa, korábbi igazságügyi miniszter. Két ciklusban is a LIBE bizottság elnöke. A López Aguilar-jelentés szerzője, melynek célja a 7. cikk szerinti jogállamisági eljárás megindítása Lengyelország ellen.

94 A svéd Baloldal politikusa, 2014 óta a szélsőbaloldali Baloldal az Európai Parlamentben – GUE–NGL képviselője, a LIBE bizottság póttagja. Szerepel azon a DCLeaks-listán, amely Soros György megbízható szövetségeseit gyűjti össze az Európai Parlamentből. Feminista, antirasszista érzelmű, és az LMBTQ-propaganda hangos támogatója. Nyíltan leszbikus. 2022-ben részt vett a Meseország mindenkié könyv bemutatóján az Európai Parlamentben, és így fogalmazott az LMBTQ-érzékenyítő gyermekkönyvről: „Épp most olvasom a lányaimnak, és varázslatos. Minden szülő álma!” Mindezek mellett aktív bevándorláspárti politikát folytat, amit az is mutat, hogy tagadja az illegálisan bevándorlók létezését. Értelmezése alapján senki nem tekinthető illegálisan bevándorló migránsnak, ezért szerinte az EU-nak fel kell függesztenie az illegálisan bevándorlók kitoloncolását.

95 Izabela Helena Kloc az ECR-képviselőcsoport nevében. Forrás: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202405256&qid=1729179217427

96 Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3AC%2F2024%2F06044&qid=1730279789588>

A Jourová-ultimátum

3.10. Még a CERV tervezési időszakában, 2021. február 23-án közel kétszáz, többek között Soros Györgyhez köthető szervezet – mások mellett Pardavi Márta (Magyar Helsinki Bizottság) és Móra Veronika (Ökotárs Alapítvány) személyes aláírásával – levelet küldött Věra Jourová bizottsági alelnöknek.⁹⁷ A felhívás célja – ahogy azt az aláírók is megfogalmazták –, hogy a program tervezési időszakában a bizottság támaszkodjon szervezeteik „óriási tapasztalataira”, és fogadja el a 14 pontból álló ajánlásukat. A levél 1. pontjában arra szólították fel a program létrehozóit, hogy a CERV-források nagy részét – a Norvég Alap esetében alkalmazott gyakorlathoz hasonlóan – konzorciumokon keresztül osszák szét. Így érhető tetten az a hálózati cél, miszerint a nemzetállamok hatáskörén kívüli, azoknak semmilyen ellenőrző szerepet nem adó forráselosztás valósuljon meg. Az aláíró hálózati szereplők igénye szerint ezeket az elosztó konzorciumokat a szervezetek tapasztalatai alapján kell kiválasztani. Továbbá felhívták a figyelmet a Good Grantmaking Guide⁹⁸ című útmutatóra, amely az Ökotárs égisze alatt működő közép-európai támogatási alapítványok tapasztalatait foglalja össze. Tehát kijelenthető, hogy az aláíró szervezetek egy nekik kedvező, már megszokott pénzelosztási módszerre törekedtek a CERV programon belül. Az „ultimátum” a 13. pontban külön kitér a külső, „független” szakértők bevonására a döntéshozatalba: *„Független szakértőknek, akik a szektorban szerzett szakértelemmel és bizonyított tudással rendelkeznek, részt kell venniük a támogatási pályázatok értékelésében.”* Mivel a Jourová-levélben felsorolt összes javaslat beépült a CERV programba, megvalósulhatott a teljes informális kontroll a bizottsági forráselosztás felett, a pénz pedig akadálytalanul oda juthatott, ahol a hálózatnak éppen szüksége volt rá.

A győzelem napja a hálózati sajtóban

3.11. A fenti állításokat támasztja alá több magyar sajtóorgánium beszámolója is. A Propeller szerint a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programon keresztül *„érkező milliárdokat fideszes csak távolról nézheti”*.⁹⁹ Az Rtl.hu oldalán¹⁰⁰ ezzel a címmel jelent meg cikk: *„Már lehet pályázni a támogatásra, amelyet az Orbán-kormányt megkerülve oszt ki az Európai Unió”*. Hasonlóan vélekedett a programról a Hvg.hu¹⁰¹ is: azt írta, hogy *„az Európai Unió milliárdos pénzesővel cselezi ki a civilelles magyar kormányt”*. A Nyugati Fény¹⁰² szerint

97 Forrás: https://www.nhc.nl/assets/uploads/2021/03/Letter_Vera_Jourova_CERV-Programme.pdf

98 Forrás: https://okotars.hu/sites/default/files/epa_grantmaking_final_web.pdf

99 Forrás: <https://propeller.hu/itthon/3912939-itt-megoldas-milliardokat-kuld-brusszel-fideszes-csak-tavolrol>

100 Forrás: <https://rtl.hu/belfold/2023/01/18/mar-lehet-palyazni-a-tamogatasra-amelyet-az-orban-kormanyt-megkerulve-oszt-ki-az-europai-unio>

101 Forrás: https://hvg.hu/itthon/20221123_Brusszel_civilek_tamogatas_Okotars

102 Forrás: <https://nyugatifeny.hu/2022/11/23/orban-ettol-idegrohamot-kap-szo-nelkul-kell-neznie-milyen-irgalmatlan-penz-kap-az-alapitvany-amit-ki-akartak-csinalni>

pedig „Orbán ettől idegrohamot kap: Szó nélkül kell néznie, milyen irgalmatlan pénzt kap az alapítvány, amit ki akartak csinálni”. Kijelenthető, hogy a magyarországi sajtó egy része – olyanok is, amelyek konkrétan pártokhoz kötődnek – teljes mértékben adaptálta a külső befolyásszerző hálózat agendáját. Azaz egyértelmű politikai győzelemként deklarálták a CERV program indulását.

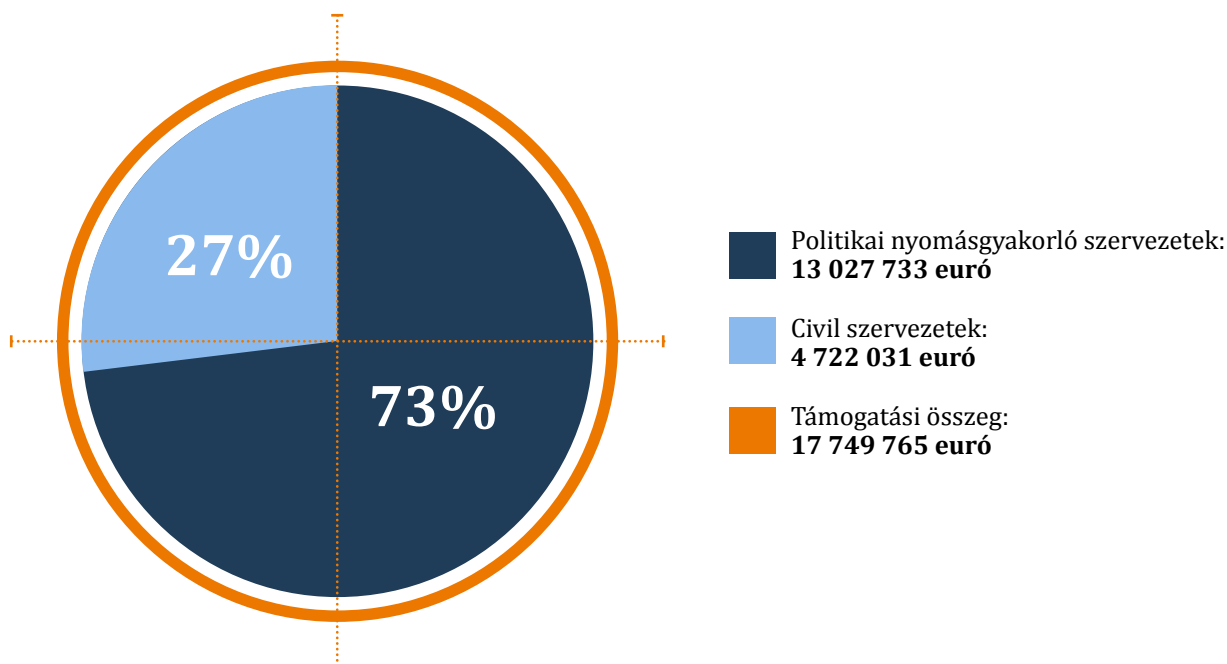
Donáth Anna, a hálózat politikai lobbistája

- 3.12. Donáth Anna, a Momentum 2019 és 2024 közti európai parlamenti képviselője, a liberális Újítsuk Meg Európát (Renew) frakció tagja is aktív szerepet vállalt a program ideológiai-politikai tartalommal való kitöltésében. Saját elmondása szerint két évig volt témafelelős a projektnek.¹⁰³ Ennek fontosságát az alábbiak szerint vázolta fel: „Az Európai Unió által adott támogatást ugyanis a civilek a kormánytól független szervezet, az Ökotárs Alapítvány közvetítésével pályázhatják meg. Így azoknak a civileknek is esélyük van pénzhez jutni, akik nem a kormány politikájának szócsöveként működnek. [...] Ezért is dolgozunk azon, hogy még több pénzt adjon az EU a kormány helyett közvetlenül az embereknek.”
- 3.13. A CERV létrehozásában aktív szerepet játszó Donáth Anna láthatóan szoros kapcsolatot ápol a program pénzelosztó konzorciumának vezetőjével. Ezt jól mutatja az is, hogy egy Móra Veronika által moderált online megbeszélésen¹⁰⁴ a momentumos EP-képviselő is szóba került. Az Ökotárs elnöke úgy fogalmazott: „Donáth Anna, az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottságának képviselője például nemrégiben jelentéstervezetet nyújtott be a zsugorodó civil térről, amelyben egy civil társadalmi stratégia kidolgozását és elfogadását ajánlja az Európai Bizottságnak.” Móra Veronika azt is kijelentette, hogy „az uniós intézmények gyakran úgy tekintenek a civil szervezetekre, mint bizonyos politikai célok elérésének eszközére, de nem feltétlenül ismerik el az ágazatot önmagában értéként és egységként. Ezért tűztük ki végső célul egy európai civil társadalmi stratégia kidolgozását és elfogadtatását. A kérdést az EU napirendjére kell tűznünk”. Érdeemes megemlíteni, hogy Donáth Anna, aki Brüsszelben azért lobbizott, hogy Magyarország ne kapja meg az uniós forrásokat, közben arra törekedett, hogy a hálózathoz köthető szervezetek továbbra is kapjanak EU-s pénzeket. Ezzel kapcsolatban úgy fogalmazott, „ne feledjük: míg a kormány jogállamiságot sértő magatartása miatt több ezer milliárd forintnyi EU-s támogatást fagyasztott be az Unió, addig ezek a befagyasztások a kormány kikerülésével osztott támogatásokat nem érintik”.

103 Forrás: <https://www.facebook.com/momentum.mozgalom/posts/pfbid0XuAFA2dTLrTYDQeMYaobE9oTLTLji5nXKjxbYiw67Xsz-sZK4uunLmA9kj9r53JxCXI>

104 Forrás: https://civilspace.eu/files/media/2021-12/Shrinking-civic-space-and-the-need-for-a-European-civil-society-strategy_09122021-2.pdf

A CERV-források hálózati felhasználása Magyarországon

Forráselosztás: a régi minta új köntösben

3.14. A finanszírozottak csoportja egyértelmű mintázatot mutat: az Egyesült Államok demokrata párti elitjéhez kapcsolódó hálózat a támogatottak fő köre. A program 2021-es indulása óta a CERV keretében kontinensszerte összesen 1380 projektet támogattak.¹⁰⁵ Az így kiosztott forrásokat nemzetközi vagy nemzeti szintű konzorciumok kezelik, mindegyik egy-egy, a felügyeletet ellátó szervezet alá rendelve. **Az átfogó vizsgálat után a következő megállapításokat tehetjük a magyar szereplőkről: az elmúlt két évben 17 749 765 eurónyi, bizonyíthatóan a CERV-ből származó forrás érkezett Magyarországra. A 340 támogatásban részesített szervezetet vizsgálva két jól elkülöníthető csoportra oszthatjuk őket: politikai nyomásgyakorló szervezetekre és civilekre. A politikai nyomásgyakorló szervezetek összesen 13 027 733 eurónyi támogatásban részesültek, ez az összeg 46 nyomásgyakorló NGO között oszlik el. A civilek pedig 4 722 031 eurónyi forráshoz jutottak, ezt az összeget 294 szervezet**

¹⁰⁵ A CERV programban támogatott projektek adatainak forrása az Európai Bizottság oldala. Az elemzés során a 2024. október 31-én nyilvánosan elérhető 1380 CERV-projekt adatait dolgoztuk fel.

között osztották szét.¹⁰⁶ Százalékos lebontásban ez azt jelenti, hogy az adminisztratív jelleggel a bizottság által koordinált programban **a Magyarországra érkező források 73,4 százalékát a politikai nyomásgyakorló szervezetek kapták meg. Ez több mint 5 milliárd forintot jelent.**

3.15. Elemzésünk során három nagy támogatási összegből részesülő magyarországi konzorciumot¹⁰⁷ ismertünk meg: az Ökotárs Alapítványt, amely 3 388 989 eurónyi támogatáshoz jutott csak a CERV-en keresztül, a Minority Rights Group Europe-ot¹⁰⁸ (MRGE), amely 2 563 201 eurónyi forrást vett fel, és a Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítványt¹⁰⁹ (NIOK), amely 936 334 eurónyi összeghez jutott hozzá.

3.16. További, az amerikai befolyásolási hálózathoz bizonyítottan kapcsolódó szervezetek kaptak nagy összegű támogatást,¹¹⁰ ilyen a teljesség igénye nélkül a Republikon Tudományos,

106 Ideértendők a települések, köztük Budapest önkormányzatai, továbbá karitatív szervezetek vagy kisebbségek érdekvédelmi, emlékezetpolitikai alapítványai, egyesületei.

107 Mindhárom szervezet hubnak minősíthető. Az Ökotárs és a NIOK országos, az MRGE nemzetközi szinten tevékenykedik.

108 Az MRGE a PILnet Alapítvánnyal közös konzorciumban felel a CERV egyik alprogramja, a MARIO program lebonyolításáért, amelyre a teljes költségvetés 2 799 940 euró, ebből 2 519 945 eurót nyújt az Európai Unió, 279 994 eurót szolgáltatnak külső (azonosíthatatlan) szereplők. A projektben 15 000 euró értékben lehet pályázatot benyújtani. A pályázatot elnyerő szervezetek egy további 5000 eurós szakértői pályázat benyújtására is jogosultak. Olyan magyarországi civil szervezetek nyertek támogatást, mint a Romaversitas Alapítvány, az Oltalom Sportegyesület, a Diverz Ifjúsági Hálózat Egyesület vagy a Fényhozók Alapítvány. A MARIO programból Magyarország mellett Bulgária, Szlovákia, Lengyelország, Horvátország, Litvánia és Lettország elsősorban roma közösségekkel foglalkozó civil szervezetei részesültek, a legfrissebb kiírás szerint Csehország, Románia és Szlovénia is kaphat a 2025. évi pályázatból. Az általuk támogatott szervezetek összképe: jellemzően az OSI–OSF-kötélkészervezeteinek osztanak pénzt, az MRGE agendája pedig azonos a hálózatéval. Továbbá a partnerszervezetei között számos jelentős nemzetközi emberi jogi szervezet is található: Egyesült Nemzetek Szervezete, Európai Unió, Amnesty International, Human Rights Watch (HRW), International Federation for Human Rights (FIDH), International Labour Organization (ILO), Open Society Foundations – amelyekkel projektek formájában együttműködik.

109 A NIOK Alapítvány 2019 óta dolgozik konzorciumként az OSF Prague-gal, az OSF Bratislavával és a Glopollisszal a Stronger Roots program megvalósításán, hogy céljaiknak megfelelően közösen erősítsék a civil társadalmat Magyarországon, Csehországban és Szlovákiában. A programot az Európai Unió CERV programja finanszírozza. A teljes költségvetése 3 700 950 euró, amelyből az Európai Unió 3 330 855 eurót fedez, a fennmaradó összeget egyéb forrásból kell biztosítaniuk. A magyarországi projektek megvalósítására a NIOK Alapítvány 915 533 eurót kapott, amely a harmadik legnagyobb összeg. A kiírás szerint a program célja, hogy növelje a civil szervezetek és hálózataik ellenálló képességét, erősítse támogatói közösségüket, és beágyazza őket azokba a közösségekbe és társadalmakba, amelyekben működnek.

110 Ökotárs Alapítvány: 3 388 989 euró, Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány: 936 334 euró, Minority Rights Group Europe Szolgáltató Nonprofit Kft.: 2 563 201 euró, Európa Ház: 692 800 euró, Autonómia Alapítvány: 588 099 euró, Az Emberiség Erejével – Cum Virtute Humanitatis Alapítvány: 323 012 euró, Kárpátok Alapítvány – Magyarország: 274 122 euró, Magyarországi Terre des Hommes Alapítvány Lausanne: 248 121 euró, Háttér Társaság: 244 509 euró, Motiváció Oktatási Egyesület: 202 981 euró, Szivárvány Misszió Alapítvány: 186 366 euró, RGDTs Roma Gadje Párbeszéd az Önkéntes Szolgálat Által Nonprofit Kft.: 167 868 euró, Political Capital Szolgáltató Kft.: 161 285 euró, Uccu Roma Informális Oktatási Közhasznú Alapítvány: 146 793 euró, Partners for Democratic Change Hungary, Partners Hungary Alapítvány: 137 050 euró, Limmud Magyarország Alapítvány: 131 300 euró, Szubjektív Értékek Alapítvány: 130 704 euró, Bálint Zsidó Közösségi Ház Alapítvány: 118 397 euró, PILnet Alapítvány: 116 094 euró, Nők a Tudományban Egyesület: 106 099 euró, Amrita Pályaorientációs Baráti Kör: 74 580 euró, Ezer Gyerek Egyesület: 71 360 euró, Alternatív Közösségek Egyesülete: 60 291 euró, Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület: 59 783 euró, Levegő Munkacsoport Országos Környezetvédő Egyesület: 58 960 euró, Magyar Pszichológiai Társaság: 41 452 euró, Cromo Alapítvány: 38 533 euró, Dialog a Közösségekért Közhasznú Egyesület: 38 404 euró, Család, Gyermekek, Ifjúság Közhasznú Egyesület: 37 296 euró, Artemisszió Alapítvány: 37 000 euró, Haver Informális Zsidó Oktatási Alapítvány: 33 319 euró, Labrisz Lesbikus Egyesület: 32 354 euró, Szimpozion Baráti Társaság, Meleg, Lesbikus, Biszexuális és Transznemű Fiatalok Kulturális, Oktatási és Szabadidős Közhasznú Egyesülete: 28 446 euró, Ecocenter Alapítvány: 23 785 euró, Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete: 22 631 euró, Együtt az Interkulturális Akcióért Alapítvány: 21 145 euró, Robert Schuman Intézet a Közép-Kelet Európai Demokráciák Fejlesztéséért Egyesület: 13 500 euró, Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány: 9500 euró.

Oktatási és Kutatási Alapítvány (451 320 euró), az Amnesty International Magyarország (319 107 euró), a Magyar Helsinki Bizottság (178 374 euró), a 21 Kutatóközpont Alapítvány (142 002 euró), valamint a Társaság a Szabadságjogokért (88 966 euró).

A szuverenitásvédelmi törvény hatása a hálózat működésére

3.17. Az amerikai magánalapítványok és kormányzati nonprofit szervezetek által finanszírozott, valamint a velük együttműködő elemzőintézetek az utóbbi években többször kijelentették, hogy a közép- és kelet-európai térség a világ leggyorsabban autokratizálódó régiójává vált. Ezzel párhuzamosan a hálózat működtetői visszatértek a legutóbb a hidegháború végén alkalmazott ideológiai fordulathoz, hogy egyedül a liberális demokratikus berendezkedés garantálhatja az országok biztonságát, ez pedig állításuk szerint Lengyelországban, Magyarországon és Bulgáriában veszélyben van, ami globális kockázatokat gerjeszt.¹¹¹ A nyomásgyakorló hálózat létrehozói ezért 2021 végén bejelentették, hogy hosszú idő után újra közvetlenül avatkoznak be a hálózat működésébe, és 2022-től a German Marshall Fund of the United States brüsszeli irodája, a Transatlantic Foundation koordinálásával új finanszírozási programot indítanak Engaging Central Europe (ECE) néven.¹¹² A USAID együttműködésével szervezett program költségvetésére az amerikai fejlesztési ügynökség vezetője, Samantha Power szerint 20 millió dollárt különítettek el, amelyből „támogatják a civil társadalmat, segítik a független média növekedését és új közönségekhez való eljutását, valamint támogatják azokat a helyi kezdeményezéseket, amelyek helyzetbe hozhatják a változásra törekvő csoportokat”.¹¹³ 2023-ban 4,7 millió dollárt költöttek el a program által, ebből Magyarországon 30 szervezetnek jutott összesen 864 ezer dollárnyi támogatás – nem sokkal kevesebb, mint a legtöbb támogatást kapó Lengyelországnak.¹¹⁴

3.18. A külföldi beavatkozási kísérletek elleni fellépést segítő szuverenitásvédelmi törvény zavart keltett a külföldi érdekek magyarországi érvényesítéséért működtetett hálózati

111 Pl. Ágh Attila: „The Third Wave of Autocratization in East-Central Europe”. *Journal of Comparative Politics*, 22. évfolyam 2. szám, 2022. 72–87. oldal; Andrea Kendall-Taylor – Carisa Nietzsche: „Autocratization in Central Europe with Dan Kelemen and Freedom House’s Zselyke Csaky”. *Brussels Sprouts*, CNAS Transatlantic Security Program Washington DC. Forrás: <https://www.cnas.org/publications/podcast/autocratization-in-central-europe-with-dan-kelemen-and-freedom-houses-zselyke-csaky>; Hegedűs Dániel: „Central Europe’s Democrats Need to Learn from Each Other, Just Like Authoritarians Do”. *German Marshall Fund of the United States*, 2021. november 17. Forrás: <https://www.gmfus.org/news/central-europes-democrats-need-learn-each-other-just-authoritarians-do>

112 (név nélkül), „GMF’s Engaging Central Europe Program”. *German Marshall Fund of the United States*, 2021. december 7. Forrás: <https://www.gmfus.org/news/gmf-engaging-central-europe-program>; (név nélkül), „GMF launches its new Engaging Central Europe program”, *German Marshall Fund of the United States* (dátum nélkül). Forrás: <https://www.gmfus.org/news/gmf-launches-its-new-engaging-central-europe-program>

113 Erről lásd: a USAID adminisztrátorának mikroblogbejegyzését. Forrás: <https://x.com/PowerUSAID/status/1625286662564577280>

114 German Marshall Fund of the United States: *Annual Report 2023*, 9. oldal. A pénzügyi jelentésből kiderül, hogy a GMF tevékenységét 2023-ban az Open Society Foundations, a Rockefeller Foundation és az Európai Bizottság egyenként több mint 1 millió dollárral támogatta.

szereplők között. A törvény ellen indított tiltakozó médiakampány felfedte az Ökotárs Alapítvánnyal a nyilvánosság alakításában együttműködő szerkesztőségek hálózatát. A magukat függetlenként meghatározó, de nagyobb részben külföldi forrásokból működő, külföldi érdekek mentén tevékenykedő médiaszereplők egy nappal a jogszabály kihirdetése után közös közleményben emelték fel szavukat a törvény ellen. *„A most elfogadott »szuverenitásvédelmi« törvény betűje szerint ugyan nem a médiacégek működését szabályozza, mégis alkalmas arra, hogy súlyosan korlátozza a sajtószabadságot, megnehezítse, akár ellehetetlenítse a független szerkesztőségek, újságírók, médiacégek munkáját. [...] Egységes álláspontunk szerint »A nemzeti szuverenitás védelméről« címet viselő törvény nem részleteiben korrigálandó, hanem alapjaiban elvetendő»* – írták az Átlátszó, a Magyar Hang, a Magyar Narancs, a Partizán, a Telex, a Direkt36, a 444, a Qubit, a Válasz Online és a Lakmusz szerkesztőségének vezetői.¹¹⁵ A Nádori Péter által kapkodva indított tiltakozáshoz a beszámolók szerint végül több, a szervezők által megkeresett médium nem csatlakozott.¹¹⁶ Az Egyesült Államok külügyminisztériumának támogatását így is megszerezték. Aznap, amikor a köztársasági elnök elrendelte a törvény kihirdetését, a nagykövetség közölte Matthew Millernek, az amerikai külügy szóvivőjének a – követség honlapjáról azóta eltávolított – sajtónyilatkozatát; ebben az Egyesült Államok aggodalmát fejezte ki a törvény miatt, amely *„olyan drákói eszközökkel ruházza fel a magyar kormányt, amelyekkel büntethetővé és megfélemlíthetővé tesz bárkit, aki a kormánypárt nézeteitől eltérő véleményt képvisel. A »Szuverenitásvédelmi Hivatal« arra használható, hogy magyar állampolgárokat, vállalkozásokat és szervezeteket bírósági felügyelet nélküli vizsgálatnak vesse-nek alá, még akkor is, ha azok nem állnak kapcsolatban és nem kapnak támogatást külföldi kormánytól vagy szervezettől. Ez az új törvény nincs összhangban a demokráciára, egyéni szabadságra és jogállamiságra épülő közös értékeinkkel”*.¹¹⁷

- 3.19. Az amerikai kormányzat kiállása a tiltakozó médiumok mellett nem volt minden előzmény nélkül való: az Egyesült Államok budapesti nagykövetsége épp a szuverenitásvédelmi törvény előkészítése idején, 2023 októberében írta ki első pályázatát a támogatásukra *„a sajtószabadság védelme és erősítése érdekében”*.¹¹⁸ A *„Magyarországon működő független szerkesztőségek munkáját támogató”* források kiosztásával az Ökotárs Alapítványt, a pályázatok szakmai elbírálásával a Mérték Médiaelemző Műhely Közhasznú Nonprofit Kft.-t bízták meg, a pénzköltés szabályosságát is utóbbi szervezet ellenőrizte.

115 (név nélkül), *„A »Szuverenitásvédelmi Hivatal« kártékony és jogállamellenes, mégsem félemlítheti meg a független médiát”*. *Átlátszó*, 2023. december 13. Forrás: <https://atlatszo.hu/kozugy/2023/12/13/a-szuverenitasvedelmi-hivatal-kartekony-es-jogallamel-len-es-megsem-felemlitheti-meg-a-fuggetlen-mediat>.

116 Erről lásd: Szalay Dániel: *„Közösen tiltakozik 10 médium a most elfogadott szuverenitásvédelmi törvény ellen”*. *Media1*, 2023. december 13. Forrás: <https://media1.hu/2023/12/13/kozosen-tiltakozik-a-partizan-es-9-masik-medium-a-most-elfogadott-szuverenitasvedelmi-torveny-ellen>

117 (név nélkül), *„Aggályok a Magyarország Szuverenitásvédelmi Hivatalát felállító törvénnyel kapcsolatban”*, 2023. december 20. Forrás: <https://hu.usembassy.gov/hu/news-concern-with-hungarys-sovereign-defense-authority-law>

118 A részletes pályázati kiírást lásd az Ökotárs honlapján: <https://okotars.hu/szabad-media-palyazat>

A Mérték Médiaelemző Műhely Közhasznú Nonprofit Kft.-t 2013-ban alapította Polyák Gábor médiajogász¹¹⁹ a Mérték Médiaelemző Műhely háttércegeként.¹²⁰ Az amerikai forrásokból – 2024 januárjáig több mint 115 millió forintot osztottak szét – a tiltakozó nyilatkozatot aláíró szerkesztőségek mellett a Tilos Rádió, a Klubrádió, a Nyugat.hu, a Jelen hetilap, a Greenfo.hu, valamint három helyi portálokat üzemeltető szervezet, a Freedom Média PR és Kommunikációs Nonprofit Kft., az Együtt Debrecenért Egyesület, illetve az Esélyegyenlőség és Fenntarthatóság Egyesület részesült, egyenként 3,5–10 millió forinttal.¹²¹ Az Átlátszó szerkesztősége, amelynek a Mérték Médiaelemző Műhely vezetői korábban munkatársai voltak, mintegy 10 millió forintot kapott. A pályázat lebonyolító az első kiírás eredményének kihirdetésével egy időben újabb, 40 millió forintos, meghívásos kört is hirdetett, február végi határidővel,¹²² majd 2024 őszén egy harmadik pályázatot indítottak, 160 millió forintos keretösszeggel, amelyet a tervek szerint januárban osztanak szét.¹²³

3.20. Az amerikai nagykövetség által kiírt pályázatok lebonyolításának szakmaiságáért felelős Mérték Médiaelemző Műhely a Fidesz 2010-es, második kormányalakítását követően, az új sajtótörvényre adott reakcióként, a Majtényi László-féle Eötvös Károly Közpolitikai Intézet „gondozásában” alakult. A „szakértői csoportot” – amely „*azt tűzte ki feladatának, hogy a korábbiaknál mélyebben elemezze a médiaviszonyokat, a jogi környezetet és annak a médiapiacra gyakorolt hatásait*”¹²⁴ – Majtényi László mellett a kezdetektől Polyák Gábor médiajogász irányította. Több munkatársat igazoltak az Átlátszótól: Urbán Ágnes, a Mérték társalapítója az „oknyomozó portál” ügyvezetői székéből ült át a Majtényi-féle csoportba, és vele jött Mong Attila újságíró, a portál főmunkatársa is. Maga Polyák, a műhely vezetője is tagja volt korábban az Átlátszó jogi munkacsoportjának, amelynek a Karácsony Gergelyt jogi tanácsokkal ellátó Tordai Csaba volt a vezetője. Polyák az Átlátszó Alapítvány kuratóriumának egészen 2021-ig tagja volt, és Tordaival a Mérték Médiaelemző Műhely Kft. tagjaként is együttműködött, többek között a szervezet MTVA ellen indított perében. Polyák az Európai Parlament Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága által 2017 decemberében szervezett meghallgatás résztvevőjeként a magyar kormány ellen

119 Polyák Gábor a Pécsi Tudományegyetem Jogi Karának docense, a Budapesti Corvinus Egyetem oktatója és a Mérték Médiaelemző Műhely vezetője. Oktatási és kutatási területe a médiaszabályozás, a távközlési jog és az információs társadalom szabályozási kérdései. A 2012-ben 33 éves oktató számos tanulmányt írt a médiáról, emellett ő volt az Országos Rádió és Televízió Testület utolsó elnökének, Majtényi Lászlónak a tanácsadója. Miután Majtényi 2009-ben lemondott, Sólyom László államfő Polyákot jelölte a testület élére, az MSZP–SZDSZ-többségű parlament azonban leszavazta kinevezését. Polyák a 2022-es parlamenti választási kampányban Márki-Zay Péter sajtó- és médiapolitikáért felelős kabinetvezetője volt.

120 A szervezet adószáma: 24246701-1-41, székhelye: 1042 Budapest, Árpád út 90–92. III/54., ügyvezetője: dr. Urbán Ágnes Viktória.

121 „Szabad média pályázat – Eredményhirdetés”. Forrás: https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/01/Mediapalyazat_eredmenyhirdetes_20240126.pdf

122 A pályázati kiírást lásd az Ökotárs honlapján: <https://okotars.hu/szabad-media-palyazat-2kor>

123 (név nélkül), „Pressman búcsúajándéka: ismét Polyákék fogják osztani az amerikai pénzt a balliberális lapoknak”. *Mandiner*, 2024. december 1. Forrás: <https://mandiner.hu/belfold/2024/12/pressman-bucsujandeka-ismet-polyakek-fogjak-osztani-az-amerikai-penzta-balliberális-lapoknak>

124 Nyusztay Máté: „Kétarcú az AB-döntés?”. *Népszabadság*, 69. évfolyam 298. szám, 2011. december 21., 5. oldal

foglalt állást,¹²⁵ a Mérték a Sargentini-jelentés következtében megindult jogállamisági eljárás kezdete óta minden évben részt vett az úgynevezett árnyékjelentések elkészítésében, valamint az ezeket felhasználó, az állami és társadalmi döntéshozatali folyamatok befolyásolására irányuló dezinformációs kampányban. 2020 óta a Mérték Médiaelemző Műhely munkatársai írják – a TASZ és a Political Capital közreműködésével – az árnyékjelentések magyarországi médiapiacról szóló, ismeretlen módszertani alapokon nyugvó fejezetét.

- 3.21. A szakmai műhely tevékenysége az első időben kimerült a sajtótörvény nyilvános bírálatában; a jogszabályról azt írták: legfontosabb, legaggasztóbb része „*az érintett ágazat nem kormányzati szereplőinek domesztikálása*”.¹²⁶ Polyák és társai ebben az időben nem a műhely saját kutatásaira, hanem egy „CEU-tanulmányra” hivatkozva kritizálták a médiaszabályozást.¹²⁷ Miután a sajtótörvénnyel kapcsolatos, a magyar kormány és az Európai Tanács közötti párbeszéd 2013 januárjában úgy ért véget, hogy az uniós intézmény ki mondta: a kormány kielégítő válaszokat adott az aggodalmakra, Polyákék az Egymillióan a Magyar Sajtószabadságért (Milla Egyesület), valamint a Magyarországi Európa Társaság nevű szervezetekkel közösen kezdtek aláírásgyűjtésbe azért, hogy „*az Európai Bizottság alkosson uniós normát a sajtó sokszínűségének biztosítására*”.¹²⁸ Ezzel párhuzamosan nyilvános konzultációt hirdettek egy új médiatörvényről, ám ez, ahogy az aláírásgyűjtés is, érdektelenségbe fulladt. A Polyák vezette műhely ezután, 2015-ben vette fel az alapítványi formát, kurátora és képviselője egy személyben Urbán Ágnes lett. A célja szerint kutatási tevékenységet végző szervezet először „*a véleménynyilvánítás szabadsága és más alapvető jogok érvényesülésének előmozdítását*” határozta meg feladataként a Fővárosi Törvényszékre beadott dokumentumok szerint, amit később egyszerűsített és „*a mediaszabadság fontosságának kommunikálása a nyilvánosság felé*”-re módosított.¹²⁹ A legutóbbi, 2023. évi pénzügyi beszámolója szerint a Mérték Médiaelemző Műhely Alapítványnak alig több mint félmillió forintos alaptőkéje van, 2023-ban összesen 713 000 forintnyi bevételre tett szert, kiadásai pedig 547 000 forintra rúgtak. Ez ellentmond Polyák nyilvános kijelentéseinek, miszerint a Mérték Médiaelemző Műhely „*nagyon sok külföldi támogatást kapott*”.¹³⁰

125 Tűzfalcsoport: „Átlátszó akták II.”. Demokrata – Blog+, 2019. március 11. Forrás: <https://demokrata.hu/blog/atlatszo-aktak-ii-114864/>

126 Mérték Médiaelemző Műhely: „Média, háború”. *Élet és Irodalom*, 56. évfolyam 10. szám, 2012. március 15., 6. oldal

127 Bednárík Imre – Nyusztay Máté: „Ez volna ízig-vérig európai?”. *Népszabadság*, 70. évfolyam 9. szám, 2012. január 11., 4. oldal

128 (név nélkül), „Civil kampány a sokszínű sajtóért”. *Magyar Nemzet*, 76. évfolyam 59. szám, 2013. március 1., 2. oldal

129 A szervezetet a Fővárosi Törvényszéken 0100/Pk.60531/2015-ös ügyszám alatt vették nyilvántartásba 2012. december 1-jén.

130 (név nélkül), „Polyák Gábor: Pressman pénzosztó embere vagyok, ez igaz”. *Mandiner*, 2024. november 30. Forrás: <https://mandiner.hu/belfold/2024/11/polyak-gabor-pressman-penzosztó-embere-vagyok-ez-igaz>